

Rapport

IKKE-VESTLIGE INDVANDRERE

&

ARBEJDSMARKEDET

December 2008

Dansk Arbejdsgiverforening

Sammenfatning ..... side 5

1

Integration gennem beskæftigelse ..... side 21

2

Integration gennem uddannelse ..... side 59

3

Integration i kommunerne ..... side 85

Litteraturliste ..... side 113

Sammenfatning

Job-boom til indvandrere	side	7
Mange indvandrere på kontanthjælp	side	10
Uforklarlige kommunale forskelle	side	12
Flere efterkommere fremover	side	15

Job-boom til indvandrere

Siden midten af 1990'erne har der været en stor stigning i beskæftigelsen for ikke-vestlige indvandrere.

I 2007 er over hver anden indvandrer i job

I 1996 var hver tredje indvandrer fra ikke-vestlige lande i job. I 2007 er det mere end hver anden indvandrer, der er i job. Det svarer til, at beskæftigelsen blandt ikke-vestlige indvandrere er steget med 20 pct. point fra 33 pct. i 1996 til 53 pct. i 2007 jf. figur 1.

Figur 1

I samme periode steg beskæftigelsen for personer med dansk herkomst fra 75 til 79 pct.

Indvandrere har bidraget positivt

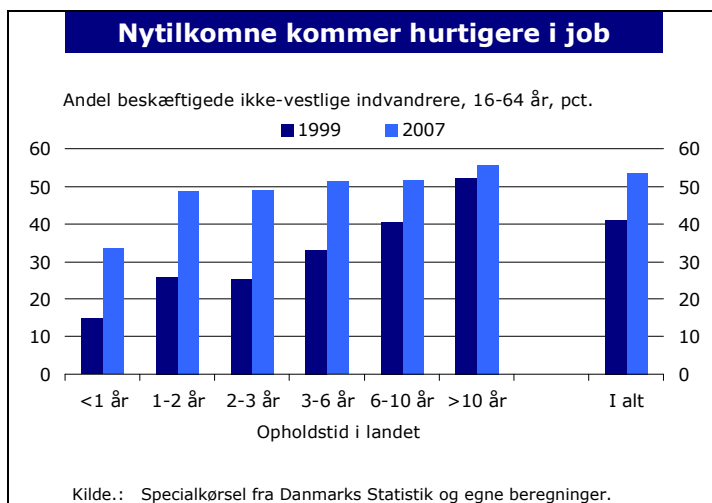
Indvandrere har således bidraget positivt til at mindske virksomhedernes mangel på arbejdskraft.

Nytilkomne indvandrere hurtigere i job

Tidligere var der klar sammenhæng mellem

I 1999 var der stor sammenhæng mellem det antal år, indvandrere havde opholdt sig i landet, og i hvor høj grad indvandrere var i job. Jo længere opholdstid i Danmark, jo større beskæftigelse, jf. figur 2.

Figur 2

Stor stigning for indvandrere med <3 års ophold

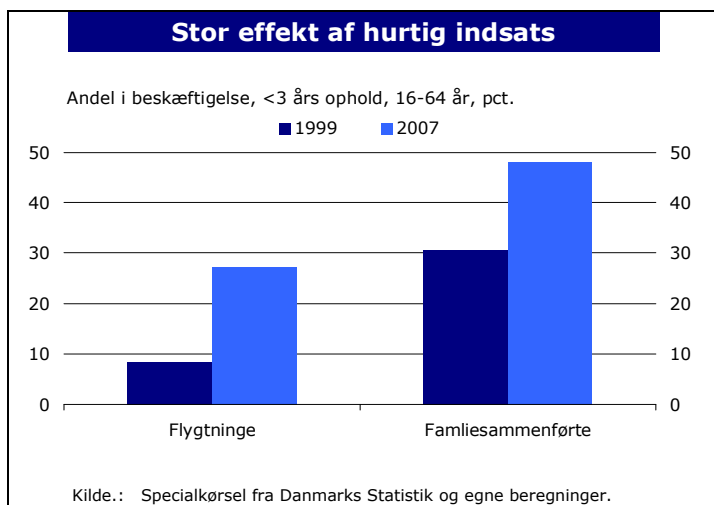
I 2007 er andelen af indvandrere fra ikke-vestlige lande med under 10 års ophold i landet, der er i beskæftigelse, steget markant. Der er i 2007 ikke stor forskel på andelen i job blandt indvandrere, der har opholdt sig henholdsvis 1-2 år og 6-10 år i landet.

Nytilkomne indvandrere, der har opholdt sig under 1 år i landet, er i 2007 langt oftere i job end i 1999.

Tredobling af andelen af flygtninge i job

Beskæftigelsesfremgangen siden 1999 for indvandrere fra ikke-vestlige har ikke mindst gavnet flygtninge, som har tredoblet andelen i beskæftigelsen frem til 2007, jf. figur 3.

Figur 3

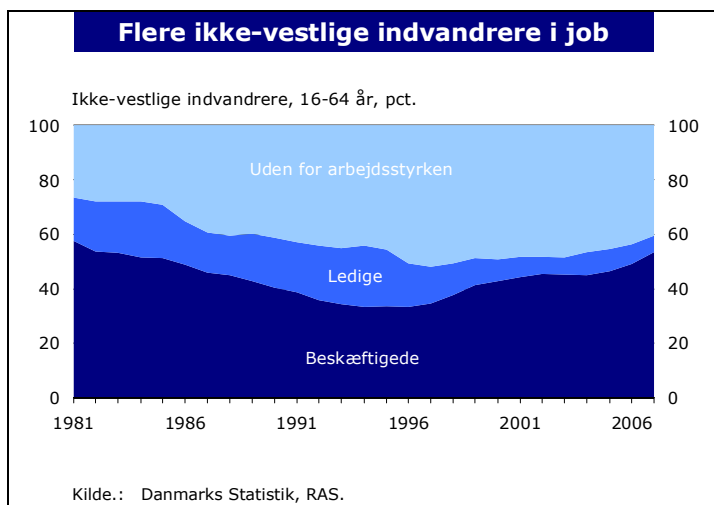

Introduktionsydelse og integrationsindsats virker

En mere målrettet integrationsindsats i de senere år samt forbedrede økonomiske incitamentter i form af introduktionsydelse til nye indvandrere har haft effekt.

På trods af stigende beskæftigelse, faldende ledighed og en forbedret integration af nytilkomne er 40 pct. af ikke-vestlige indvandrere stadig uden for arbejdsstyrken, jf. figur 4.

Figur 4

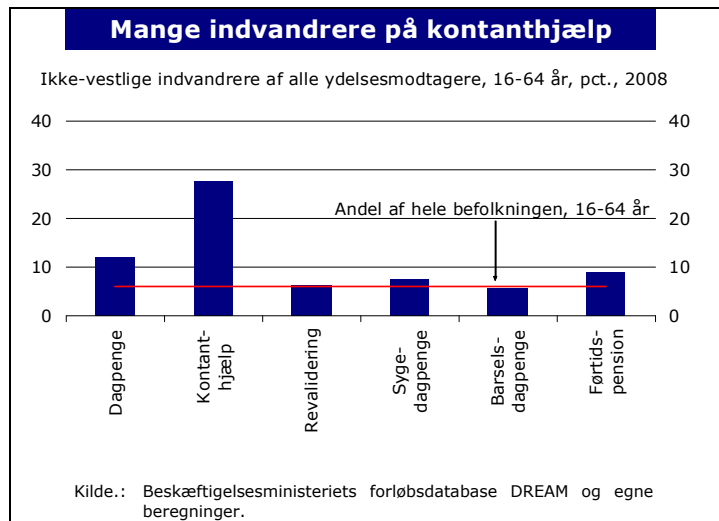

Mange indvandrere på kontanthjælp

Indvandrere er overrepræsenteret på kontanthjælp

Ikke-vestlige indvandreres lavere deltagelse på arbejdsmarkedet hænger sammen med, at indvandrere er overrepræsenteret på en række offentlige ydelser. Ikke-vestlige indvandrere er særligt overrepræsenteret i kontanthjælpssystemet, hvor 27 pct. af kontanthjælpsmodtagerne mellem 16 og 64 år er indvandrere, jf. figur 5.

Figur 5

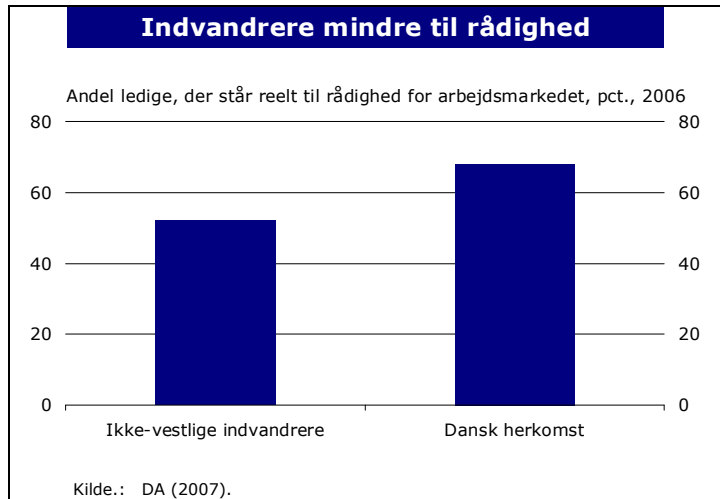
Vejen til flere indvandrere i beskæftigelse går således blandt andet gennem en forbedret indsats i kontanthjælpssystemet.

Færre indvandrere står til rådighed

Færre indvandrere står til rådighed

En forklaring på, at der er mange ledige indvandrere på kontanthjælp er, at mange indvandrere fra ikke-vestlige lande ikke reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet. Således står kun 50 pct. af indvandrere fra ikke-vestlige lande til rådighed for arbejdsmarkedet modsat knap 70 pct. blandt personer med dansk herkomst, jf. figur 6.

Figur 6

En effektiv brug af rådighedskravene og sanktionsreglerne kan bidrage til, at flere kontanthjælpsmodtagere komme i beskæftigelse.

Uforklarlige kommunale forskelle

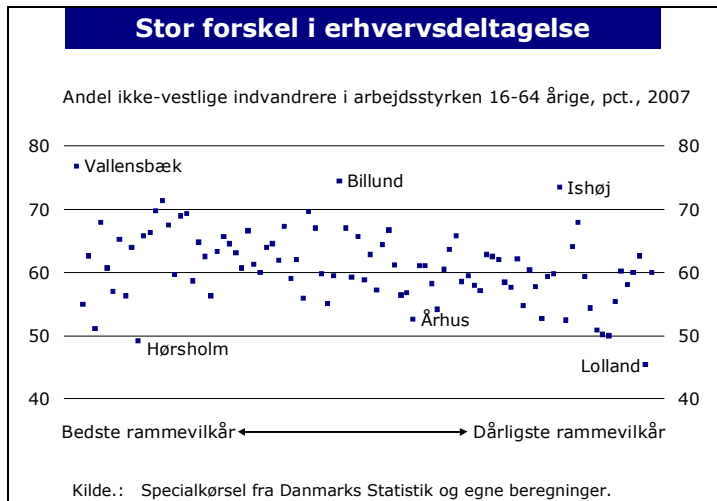
Kommunerne vigtige for integrationen

Kommunerne spiller en væsentlig rolle i at medvirke til at få gjort flere indvandrere parate til arbejdsmarkedet og sikre, at der sker en matchning med ledige job.

Resultaterne svinger markant

Der er imidlertid stor forskel på, hvor mange indvandrere der er i arbejdsstyrken på tværs af kommunerne. I Hørsholm, som har nogle af landets bedste rammevilkår, indgår 49 pct. af ikke-vestlige indvandrere i arbejdsstyrken. På Lolland med nogle af landets dårligste rammevilkår indgår 45 pct. af ikke-vestlige indvandrere i arbejdsstyrken, jf. figur 7.

Figur 7

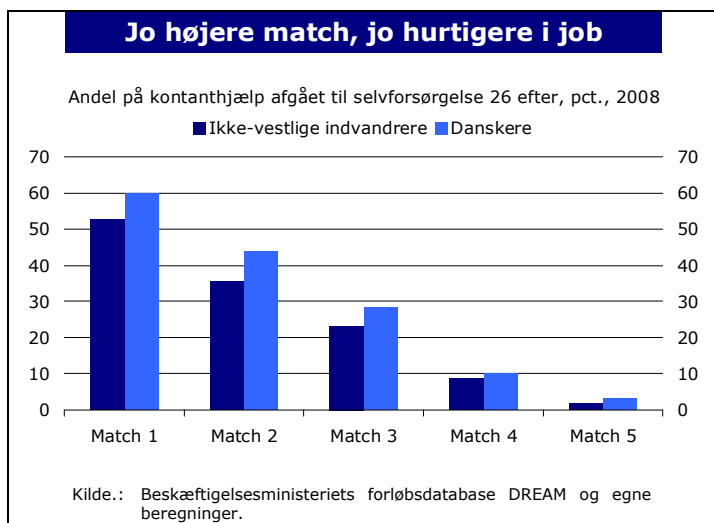

30 pct. af ikke-vestlige indvandrere er jobparate

Ca. 30 pct. af ikke-vestlige indvandrere på kontanthjælp er vurderet som arbejdsmarkedsparete og skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

På landsplan kommer indvandrere, der er vurderet til at være arbejdsmarkedsparete, meget hurtigere i job end indvandrere, der vurderes ikke at være parate til at komme i arbejde, jf. figur 8.

Figur 8

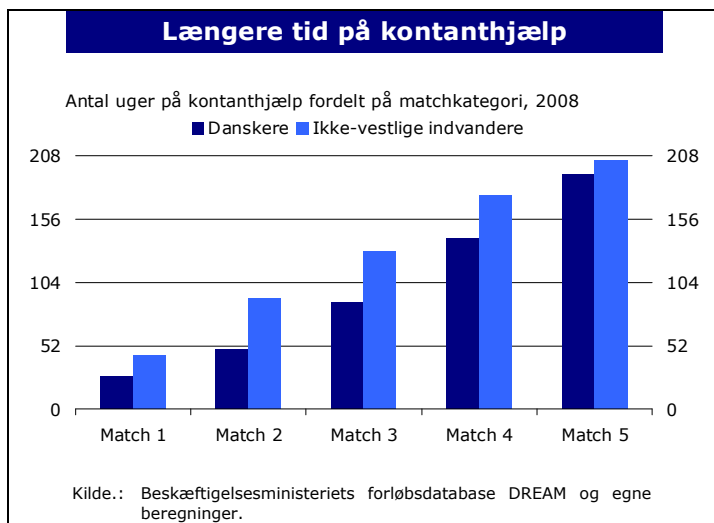

Indvandrere længere tid på kontanthjælp

Indvandrere på kontanthjælp længere tid

Indvandrere har i gennemsnit været på kontanthjælp i længere tid end personer med dansk herkomst. Det gælder især for arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere, jf. figur 9.

Figur 9

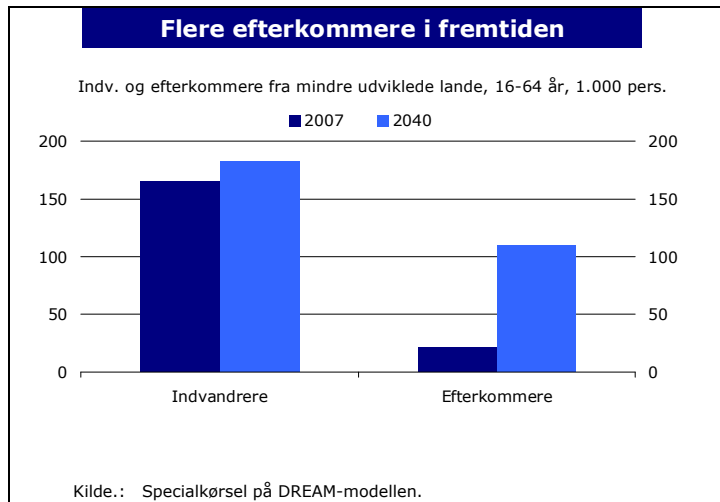
Det tyder derfor på, at indvandrere bliver fastholdt i kontanthjælp sammenlignet med personer med dansk herkomst.

Flere efterkommere fremover

88.000 flere efterkommere i 2040

Størstedelen af efterkommere fra ikke-vestlige lande er under 15 år i 2007. Men i 2040 vil der være 88.000 flere efterkommere i den erhvervsaktive alder, jf. figur 10.

Figur 10

18.000 flere indvandrere i 2040

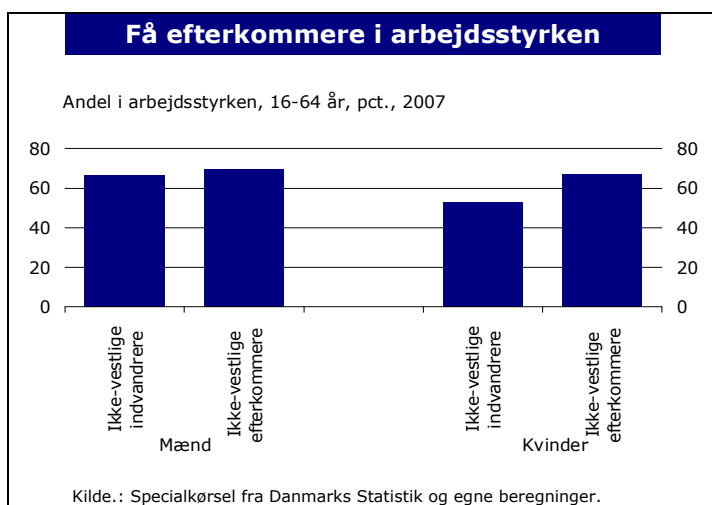
I samme periode vil antallet af indvandrere i den erhvervsaktive alder stige med 18.000 personer.

Efterkommere udgør dermed en større del af unge, som virksomhederne skal rekruttere medarbejdere blandt.

Lav tilknytning til arbejdsmarkedet

Kvindelige efterkommere fra ikke-vestlige lande har en højere tilknytning til arbejdsmarkedet end forældregenerationen, jf. figur 11.

Figur 11

Indvandrerkvinder har en relativt lav erhvervsdeltagelse. Kvindelige efterkommere henter således efterslæbet i forhold til mændene, men fælles for begge grupper er, at erhvervsdeltagelsen stadig er markant lavere end blandt personer med dansk herkomst.

Mandlige efterkommere har især lav tilknytning

Mandlige efterkommere har stort set ikke øget deres deltagelse på arbejdsmarkedet i forhold til mandlige indvandrere.

Mange efterkommere uden for arbejdsstyrken

Selvom efterkommere fra ikke-vestlige lande er født og opvokset i Danmark og har haft en dansk skolegang, er efterkommers tilknytning til arbejdsmarkedet markant lavere end personer med dansk herkomst. Der er på den baggrund nødvendigt at gøre en større indsats for, at efterkommere klarer sig godt i uddannelsessystemet og dermed kvalificerer sig til arbejdsmarkedet.

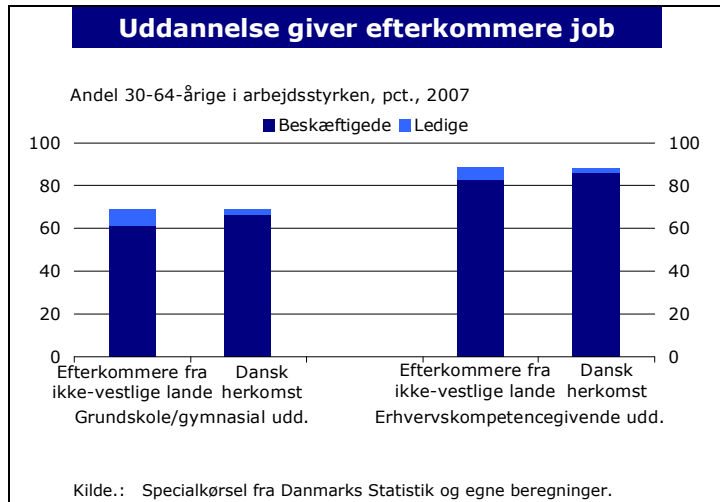
Uddannelse giver job

Betydeligt færre efterkommere har uddannelse

En dansk uddannelse er den bedste vej til et job på det danske arbejdsmarked for både efterkommere fra ikke-vestlige lande og personer med dansk herkomst. Der er ingen forskel på efterkommeres og

personer med dansk herkomst's erhvervsdeltagelse, når der er taget højde for om de pågældende her gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse eller ej, jf. figur 12.

Figur 12

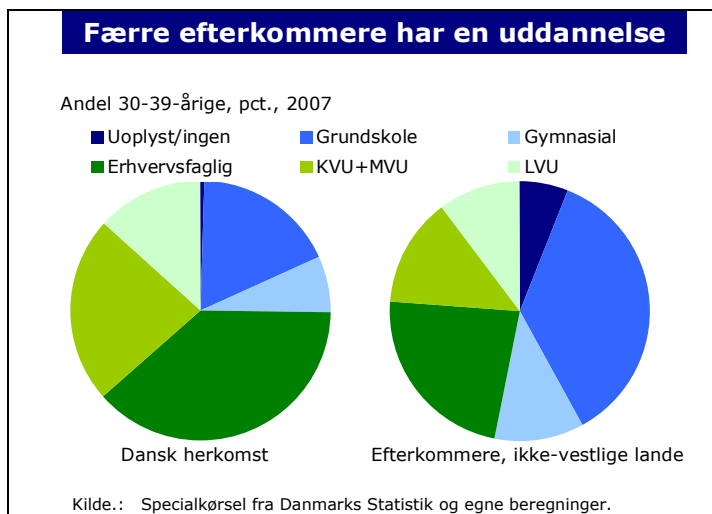

Færre efterkommere har uddannelse

Knap halvdelen har en kompetencegivende uddannelse

Trods den markante betydning af uddannelse, så har kun 47 pct. af 30-39-årige efterkommere en erhvervskompetencegivende uddannelse. Den tilsvarende andel blandt personer med dansk herkomst er 75 pct., jf. figur 13.

Figur 13

Færre har taget en erhvervsuddannelse

En mindre andel efterkommere har taget en kompetencegivende uddannelse, fordi færre efterkommere har taget en erhvervsuddannelse eller en kort/mellemlang videregående uddannelse.

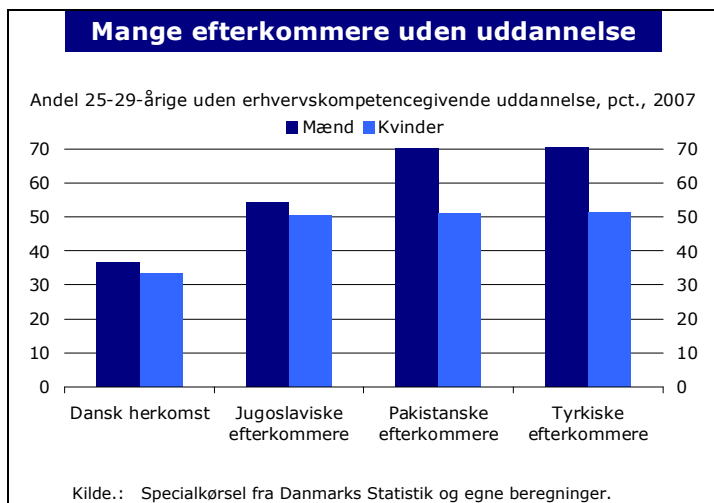
Få mandlige efterkommere har uddannelse

Efterkommere har et lavere uddannelsesniveau

Både kvindelige og mandlige efterkommere fra ikke-vestlige lande har et lavere uddannelsesniveau end personer med dansk herkomst. Kvindelige efterkommere har i lighed med kvinder med dansk herkomst i højere grad taget en uddannelse end mænd.

Blandt mandlige efterkommere fra Pakistan og Tyrkiet har mindre end hver tredje taget erhvervskompetencegivende uddannelse, jf. figur 14.

Figur 14

Målrettet indsats på uddannelsesområdet

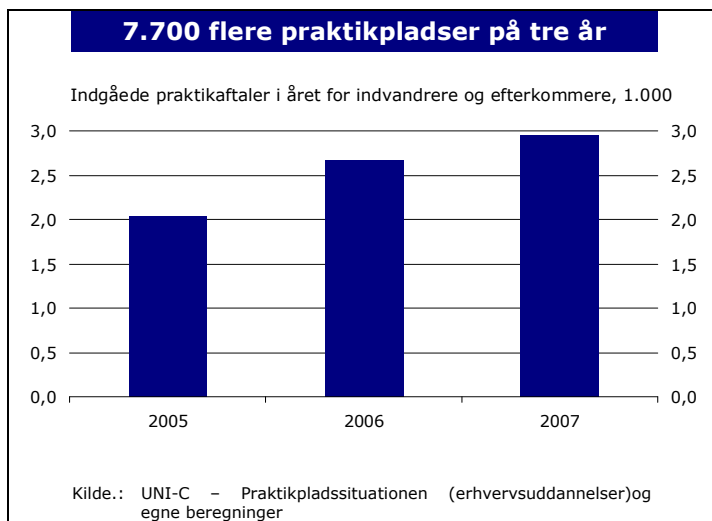
Der er derfor behov for at sætte målrettet ind på uddannelsesområdet for at sikre, at flere især mandlige efterkommere i fremtiden får en kompetencegivende uddannelse.

Stor vækst i praktikpladser

Markant flere praktikpladser

I de senere år er antallet af indvandrere, der får en praktikplads, steget med 50 pct., jf. figur 15.

Figur 15

Det svarer til, at der er blevet indgået knap 7.700 nye aftaler om praktikpladser i perioden 2005 til 2007.

Det stigende antal aftaler om praktikpladser tyder på, at flere indvandrere og efterkommere fremover får en erhvervsuddannelse.

Integration gennem beskæftigelse

I.1 Sammenfatning	side	23
I.2 Et overblik	side	24
I.3 Flere indvandrere i job	side	28
I.4 Lav arbejdsmarkedstilknøytning	side	31
I.5 Privat sektor driver vækst i job	side	37
I.6 Lidt bedre end nabolande		44
I.7 Danskunsskaber afgørende	side	45
I.8 Mange får kontanthjælp	side	47
I.9 Få efterkommere i job	side	51
I.10 Effekt af ændrede konjunkturer	side	56

Appendiks

I.1 Definition af herkomstgrupper	side	58
---	------	----

1.1 Sammenfatning

Stor stigning i efterkommere fremover

I 2040 vil antallet af efterkommere fra ikke-vestlige lande, der er i den erhvervsaktive alder, være 88.000 personer større ned i dag. Efterkommere vil altså udgøre en større del af virksomhedernes rekrutteringsgrundlag de kommende år.

Ikke-vestlige efterkommere klarer sig markant dårligere på arbejdsmarkedet end personer med dansk herkomst til trods for, at efterkommere er født og opvokset i Danmark. Bedre resultater i folkeskolen og i efterfølgende uddannelse er nøglen til, at flere efterkommere får en solid tilknytning til arbejdsmarkedet.

47.000 flere i job siden 1999

Siden 1999 er der kommet 47.000 flere ikke-vestlige indvandrere i job. Tre fjerdedele af de nye job er skabt i den private sektor, hvor ikke-vestlige indvandrere nu er overrepræsenteret i forhold til deres andel af arbejdsstyrken.

Job-boom for nytilkomne flygtninge

Det er særligt nytilkomne indvandrere, der nu i højere grad kommer i beskæftigelse. Succesen skyldes en mere intensiv beskæftigelses- og integrationsindsats og bedre økonomiske incitamenter.

40 pct. stadig uden for arbejdsstyrken

På trods af stigende beskæftigelse og faldende ledighed er 40 pct. af ikke-vestlige indvandrere stadig uden for arbejdsstyrken. Der er derfor stadig en udfordring at øge indvandreres deltagelse på arbejdsmarkedet. I første omgang er det nødvendigt, at flere indvandrere bliver en del af arbejdsstyrken og dermed synlige for virksomhederne.

Kultur og traditioner fra hjemlandet har betydning for indvandreres arbejdsmarkedstilknytning.

Især modtager mange indvandrere kontanthjælp

Den lavere beskæftigelsestilknytning hænger samtidig sammen med, at indvandrere er overrepræsenteret på en række offentlige ydelser. Især modtager mange ikke-vestlige indvandrere kontanthjælp.

1.2 Et overblik

478.000 indvandrere og efterkommere

478.000 indvandrere og efterkommere bor i Danmark, heraf er 340.000 mellem 16 og 64 år. Det svarer til knap 10 pct. af befolkningen i den erhvervsaktive alder, jf. tabel 1.1.

Tabel 1.1

Et overblik over befolkningen		
16-64-årige, 2007	1.000 personer	Andel af befolkningen, pct.
Indvandrere og efterkommere, heraf:	340	9,6
Ikke-vestlige indvandrere	201	5,7
Ikke-vestlige efterkommere	24,3	0,7
Vestlige indvandrere	105,1	3,0
Vestlige efterkommere	9,4	0,3
Dansk herkomst	3.191	90,4
I alt	3.531	100

Anm.: Se appendiks 1.1 for en opgørelse over lande, der indgår i gruppen af vestlige henholdsvis ikke-vestlige lande.
Kilde.: Specialkørsel fra Danmarks Statistik og egne beregninger.

To tredjedele af 16-64-årige indvandrere og efterkommere har en ikke-vestlig baggrund.

Flest indvandrere fra Tyrkiet og Irak

Der er flest ikke-vestlige indvandrere fra Tyrkiet, Irak og Bosnien-Hercegovina.

Tre ud af fire ikke-vestlige 25-39-årige efterkommere har baggrund i kun tre lande: Tyrkiet, Pakistan og Jugoslavien. Fremover vil der blive flere efterkommere med baggrund i blandt andet Afghanistan, Irak og Somalia.

Indvandrere og efterkommere

Indvandrere og efterkommere er ofte opdelt i borgere fra ikke-vestlige og vestlige lande. Vestlige lande ligner Danmark økonomisk, politisk og kulturelt.

Denne analyse omhandler indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande.

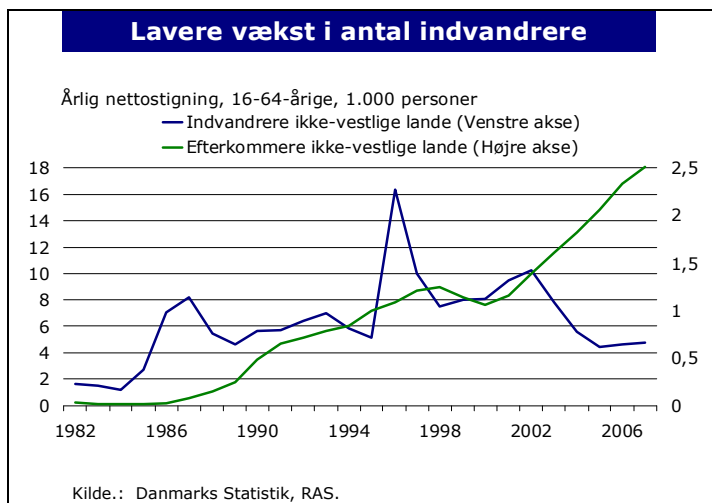
Indvandrere er ikke født i Danmark. Efterkommere er født i Danmark. Ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark. Se også appendiks 1.1.

Ikke-vestlige indvandrere omfatter både flygtninge, familiesammenførte og indvandrere, der har ophold i Danmark på grund af erhverv eller studie. I 2007 udgør flygtninge og familiesammenførte 185.000 personer ud af i alt 201.000 ikke-vestlige indvandrere mellem 16 og 64 år.

Færre indvandrere

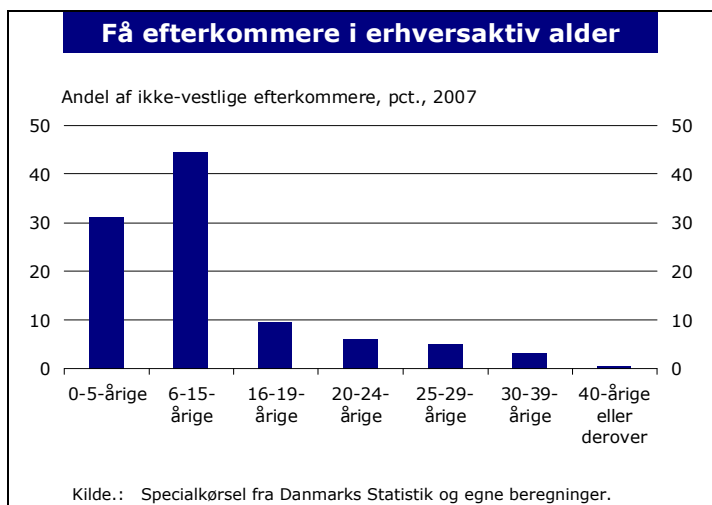
Den årlige stigning i antal indvandrere fra ikke-vestlige lande i den erhvervsaktive alder har været aftagende siden 2002, som følge af en ændret indvandringspolitik. Den årlige nettostigning af efterkommere i den erhvervsaktive alder har derimod været stigende, jf. figur 1.1.

Figur 1.1

Efterkommere er væsentlig yngre end den øvrige befolkning. Mere end tre fjerdedele er 15 år eller yngre, jf. figur 1.2.

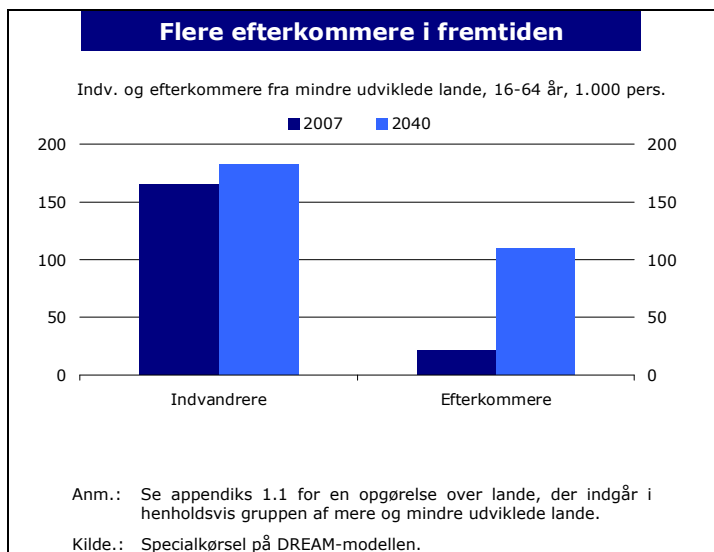
Figur 1.2

88.000 flere efterkommere i 2040

Frem mod 2040 vil antallet af efterkommere fra mindred udviklede lande stige med 88.000 personer. I samme periode vil antallet af indvandrere stige med 18.000 personer, jf. figur 1.3.

Figur 1.3

Efterkommere vil dermed også udgøre en større andel af virksomhedernes rekrutteringsgrundlag.

Det er væsentligt at målrette integrationsindsatsen mod tre overordnede grupper.

Fokus på nytilkomne og indvandrere med langt ophold

Der skal fortsat være fokus på nytilkomne indvandreres integration på arbejdsmarkedet. Samtidig skal der være fokus på, hvordan stadig flere indvandrere, der har opholdt sig i Danmark i en årrække, kan deltage på arbejdsmarkedet.

Fokus på efterkommere

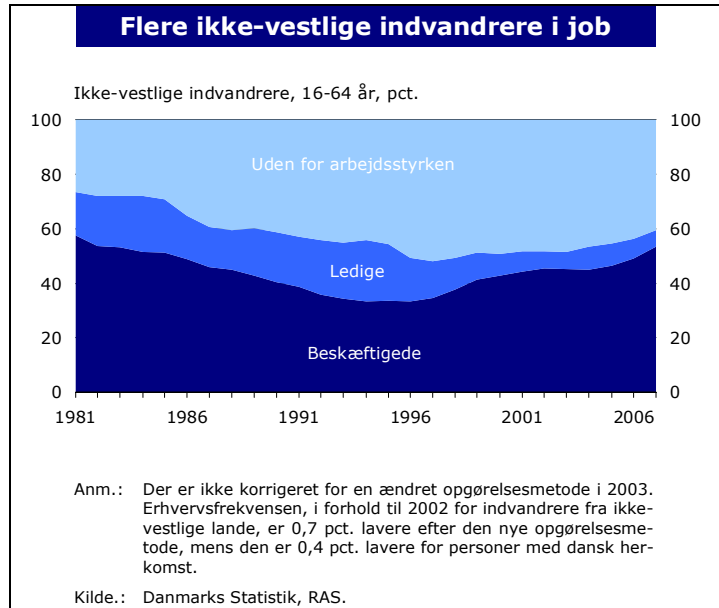
Endelig er det med udsigten til flere efterkommere i den erhvervsaktive alder nødvendigt at have større fokus på, hvordan efterkommere klarer sig i uddannelsessystemet og efterfølgende på arbejdsmarkedet.

1.3 Flere indvandrere i job

Stor beskæftigelsesstigning

Andelen af ikke-vestlige indvandrere i beskæftigelse er steget fra 41 pct. i 1999 til 53 pct. i 2007, jf. figur 1.4.

Figur 1.4

I samme periode steg beskæftigelsen for personer med dansk herkomst fra 77 pct. til 79 pct.

Den stigende beskæftigelse fra 1999 til 2007 svarer til, at 47.000 indvandrere fra ikke-vestlige lande er kommet i arbejde. I samme periode faldt antallet af personer med dansk herkomst i beskæftigelse med godt 4.000 personer.

Det har også gavnnet indvandrerkvinder

Beskæftigelsesfremgangen fra 1999 til 2007 har også gavnnet kvindelige indvandrere. Således er godt halvdelen af beskæftigelsesfremgangen fra 1999 til 2007 indvandrerkvinder, der har fået job.

Indvandrere har bidraget til at mindske de senere års mangel på arbejdskraft. Siden 2005 er beskæftigelsen for ikke-vestlige indvandrere steget fra 46 pct. til 53 pct., hvilket svarer til 18.600 personer.

Fortsat 40 pct. uden for arbejdsstyrken

Mens ledige i midten af 1990'erne udgjorde en stor andel af indvandrere i arbejdsstyrken, er ledighedsproblemet i dag blevet markant mindre. Derimod er der stadig 40 pct. af ikke-vestlige indvandrere, der er uden for arbejdsstyrken. Vejen til større beskæftigelse blandt ikke-vestlige indvandrere går således primært gennem, at flere indvandrere bliver en del af arbejdsstyrken, og dermed et synligt rekrutteringsgrundlag for virksomhederne.

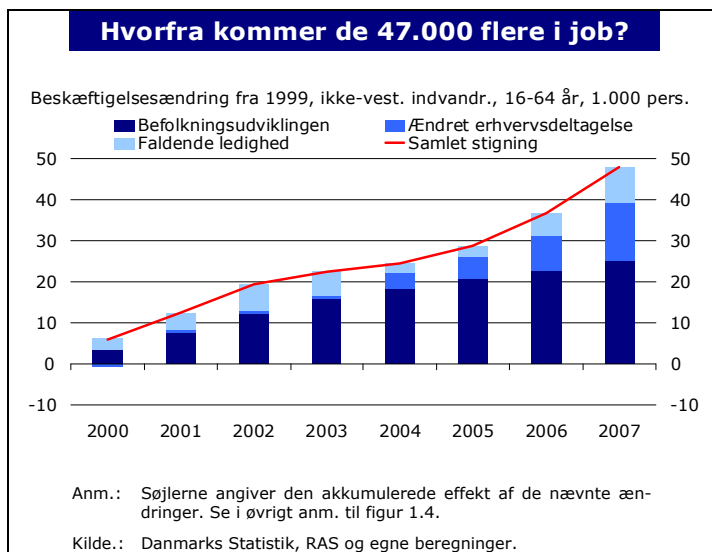
Potentiale på knap 17.000 personer

Hvis erhvervsdeltagelsen for indvandrere og efterkommere fra mindre udviklede lande gradvis øges over en tiårig periode til niveauet for indvandrere og efterkommere fra mere udviklede lande, vil det øge arbejdsstyrken med knap 17.000 personer frem mod 2020, jf. specialkørsel fra DREAM-modellen.

Ændret erhvervsdeltagelse slår igennem

Halvdelen af stigningen i ikke-vestlige indvandreres beskæftigelse på 47.000 personer i perioden 1999-2007 skyldes, at der er kommet flere indvandrere til landet. Den anden halvdel skyldes en stigende erhvervsdeltagelse blandt indvandrere og et fald i ledigheden, jf. figur 1.5.

Figur 1.5

Stigende erhvervsdeltagelse væsentlig forklaring

Sammenlignet med tidligere år forklarer stigende erhvervsdeltagelse og fald i ledigheden blandt indvandrere en større del af beskæftigelsesstigningen i 2007.

14.000 færre i job

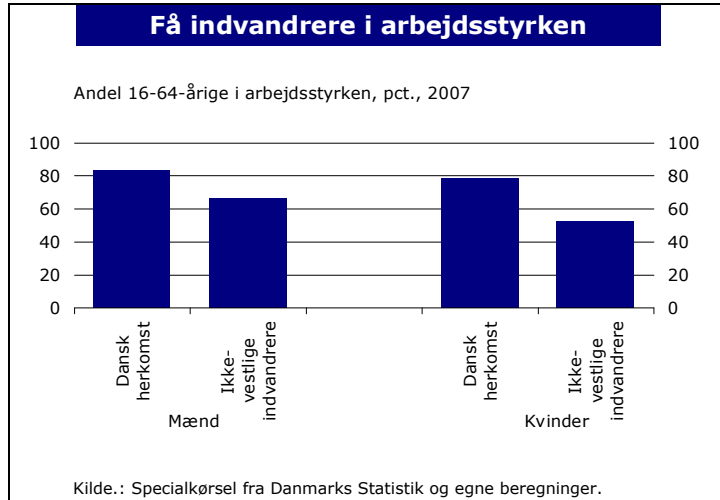
Hvis indvandreres erhvervsdeltagelse ikke var steget fra 1999-2007, så ville 14.000 færre indvandrere være i beskæftigelse i 2007.

1.4 Lav arbejdsmarkedstilknytning

Lavere arbejds- markedstilknytning

Ikke-vestlige indvandrere har en lavere arbejdsmarkedstilknytning end personer med dansk herkomst, både blandt mænd og kvinder, jf. figur 1.6.

Figur 1.6

Lav andel af ind- vandrerkvinder i arbejdsstyrken

Kvindelige ikke-vestlige indvandrere har den laveste erhvervsfrekvens. 78 pct. af kvinder med dansk herkomst er i arbejdsstyrken, mens det er 53 pct. blandt kvindelige indvandrere. Den tilsvarende andel for henholdsvis mænd med dansk herkomst og mandlige indvandrere er 83 pct. og 67 pct.

Blandt indvandrere er det altså særligt en udfordring at øge kvinders erhvervsdeltagelse.

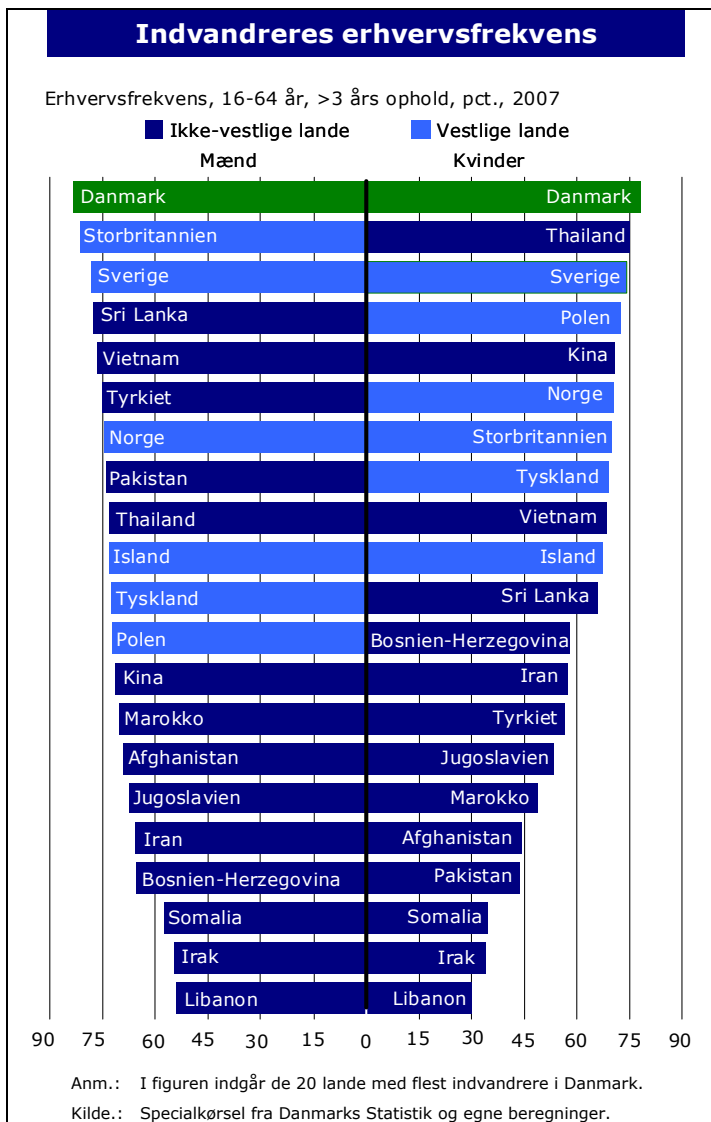
Landebaggrund afgørende for job

På tværs af de 20 største indvandringslande er der store forskelle i arbejdsmarkedstilknytningen. Det er ikke i alle tilfælde, at indvandrere fra ikke-vestlige lande klarer sig dårlige end indvandrere fra vestlige lande.

Indvandrere fra Asien klarer sig godt

Generelt klarer indvandrere fra asiatiske lande sig lige så godt som eller bedre end indvandrere fra vestlige lande. Mens indvandrere fra f.eks. Irak, Somalia og Libanon har en lav tilknytning til arbejdsmarkedet, jf. figur 1.7.

Figur 1.7

Kulturbaggrund spiller en rolle

Den store landespredning i andelen, der er tilknyttet arbejdsmarkedet, tyder på, at kulturbaggrund og opholdsgrund spiller en stor rolle for arbejdsmarkedstilknytningen.

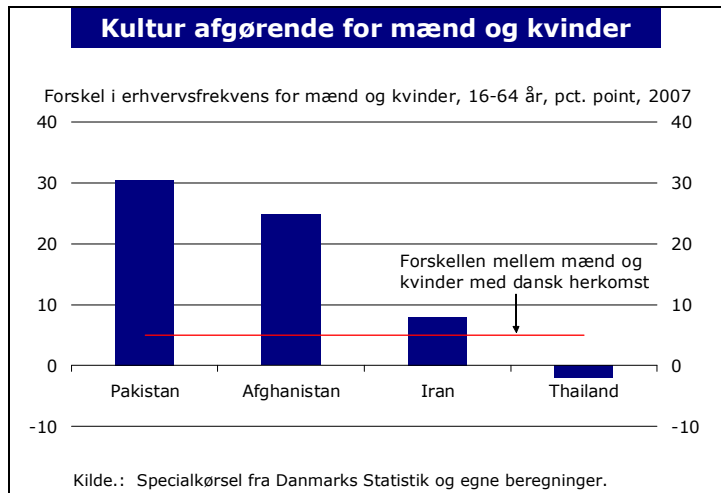
Fra 2005 til 2007 er det især indvandrere fra Somalia og Afghanistan, der er oplevet en stor fremgang i tilknytningen til arbejdsmarkedet.

Mandlige indvandrere oftere del af arbejdsstyrken

I de fleste tilfælde har mandlige indvandrere fra ikke-vestlige lande en højere erhvervsdeltagelse end kvinderne fra de pågældende lande.

Der er dog markant forskel på, hvor stor forskel der er på erhvervsdeltagelsen for mandlige og kvindelige indvandrere, jf. figur 1.8.

Figur 1.8

Kultur spiller en rolle

Kultur spiller en afgørende rolle for erhvervsdeltagelsen på tværs af køn.

Thailandske mænd og kvinder arbejder lige meget

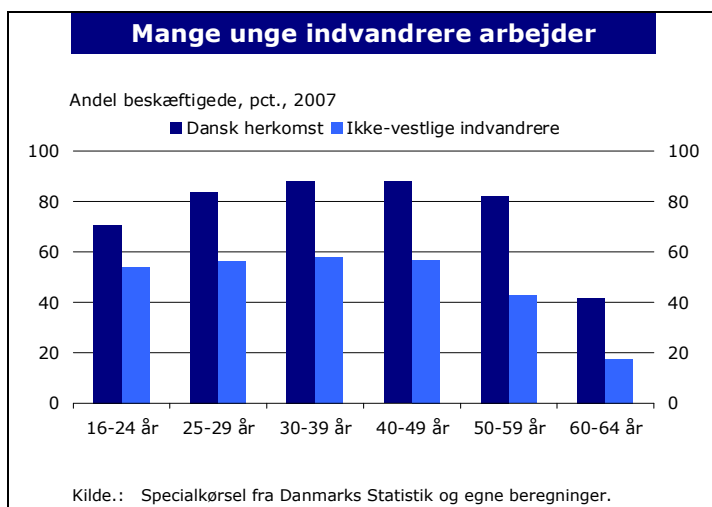
Der er stort set ingen forskel på erhvervsdeltagelsen hos mænd og kvinder fra Thailand. Kvinder fra Thailand har endda en lidt højere erhvervsfrekvens end thailandske mænd. Derimod har kvinder fra Pakistan og Afghanistan en meget lavere erhvervsdeltagelse end mænd.

Alder afgørende for job

Få ældre indvandrere arbejder

Alder har stor betydning for indvandreres erhvervsdeltagelse. Mens der kun er ca. 13 pct. points forskel på ikke-vestlige indvandrere og personer med dansk herkomst blandt 16-24-årige, så er forskellen blandt 50-59-årige ca. 40 pct. point, jf. figur 1.9.

Figur 1.9

Stor stigning for unge indvandrere

Beskæftigelsen for 16-24-årige ikke-vestlige indvandrere er siden 2005 steget med 11 pct. point.

Den store stigning i beskæftigelsen for 16-24-årige kan indikere, at der er kommet en generation på arbejdsmarkedet, som i højere grad end tidligere har en tilknytning til arbejdsmarkedet, der ligner personer med dansk herkomst.

En ny generation hvor flere er i beskæftigelse?

De kommende år vil vise, om den nuværende gruppe af 16-24-årige fortsat vil have en højere beskæftigelse end ældre indvandrergenerationer, eller der alene er tale om en stigende beskæftigelse blandt unge indvandrere.

Ældre indvandrere får førtidspension

Den lave beskæftigelse blandt ældre indvandrere kan hænge sammen med, at en stor andel indvandrere over 50 år modtager førtidspension.

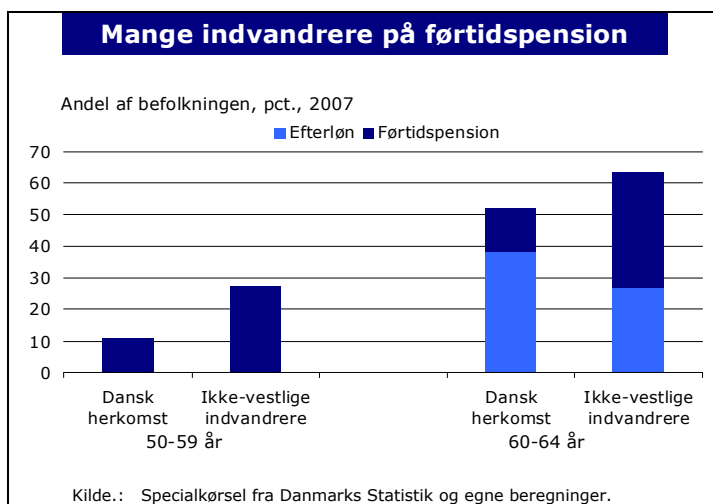
Ældre indvandrere modtager førtidspension

Andelen af 16-64-årige ikke-vestlige indvandrere, der modtager førtidspension, er fra 1999 til 2007 steget fra 5,3 pct. til 8,6 pct., jf. Specialkørsel fra Danmarks Statistik.

27 pct. af indvandrere på førtidspension

27 pct. af 50-59-årige ikke-vestlige indvandrere modtager førtidspension mod 11 pct. af den samme aldersgruppe med dansk herkomst, jf. figur 1.10.

Figur 1.10

**Mange indvandrere
over 60 år på førtids-
pension**

37 pct. af 60-64-årige ikke-vestlige indvandrere modtager i 2007 førtidspension, mens 14 pct. med dansk herkomst i aldersgruppen modtager førtidspension. Blandt 60-64-årige er knap 40 pct. af personer med dansk herkomst på efterløn. Tilsvarende er 27 pct. på efterløn blandt indvandrere i aldersgruppen.

**Efterløn og førtids-
pension to forskel-
lige ordninger**

Kriterierne for efterløn og førtidspension er vidt forskellige, og det er derfor ikke en formel mulighed for, at efterløn og førtidspension kan substituere hinanden. Alligevel kan de mange førtidspensionister blandt 60-64-årige indvandrere hænge sammen med, at færre indvandrere end personer med dansk herkomst har optjent ret til efterløn.

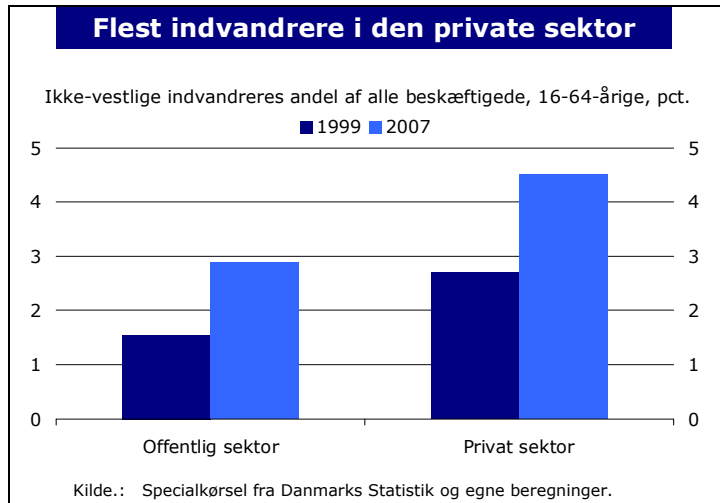
1.5 Privat sektor driver vækst i job

75 pct. af indvandrere ansættes i det private

75 pct. af alle indvandrere fra ikke-vestlige lande, der er kommet i arbejde fra 1999 til 2007, er blevet ansat inden for private erhverv.

Dermed er 4,5 pct. af alle ansatte inden for den private sektor ikke-vestlige indvandrere. Det er en stigning fra 2,7 pct. i 1999, jf. figur 1.11.

Figur 1.11

Det svarer til, at der er 81.000 ikke-vestlige indvandrere ansat inden for den private sektor

Indvandrere 'overrepræsenteret' i private sektor

Set i forhold til ikke-vestlige indvandreres andel af arbejdsstyrken på 4,3 pct., er ikke-vestlige indvandrere derfor overrepræsenteret inden for den private sektor.

Andelen af beskæftigede med indvandrerbaggrund er markant lavere i den offentlige sektor, hvor 2,9 pct. af de ansatte har ikke-vestlig indvandrerbaggrund i 2007.

Samlet set er 3 ud af 4 indvandrere fra ikke-vestlige lande, der er i arbejde, beskæftiget i den private sektor.

Bosniere i industrien, vietnamesere inden for handel

Der er relativt mange bosniere, vietnamesere og srilankanere ansat inden for industri, mens vietnamesere, irakere og kinesere er overrepræsenteret inden for handel, jf. tabel 1.2.

Tabel 1.2

Mange indvandrere arbejder med transport, post og tele				
Andel af branchens beskæftigelse i forhold til andel af samlet beskæftigelse, 16-64 år, pct., 2007				
	Bygge-anlæg	Transport, post, tele	Industri	Handel, hotel, re- stauration
Tyrkiet	20	146	108	163
Bosnien-Hercegovina	56	94	194	115
Jugoslavien	50	200	158	84
Pakistan	8	369	50	131
Iran	28	130	79	136
Vietnam	35	53	242	167
Irak	34	134	93	188
Sri Lanka	17	85	265	79
Thailand	25	36	103	127
Kina	6	220	42	192
Alle ikke-vestlige indvandrere	30	143	114	131

Anm.: Beregningerne omfatter både indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande. Et tal over 100 i tabellen viser, at den pågældende gruppe er overrepræsenteret i branchen. Et tal under 100 det modsatte. Hvis f.eks. andelen af bosniske beskæftigede inden for Industri svarer til bosnieres andel af den samlede beskæftigelse, angives 100 i tabellen. 194 er udtryk for, at der arbejder 94 pct. flere bosniere på industriområdet, end bosniernes andel af den samlede beskæftigelse tilsiger.

Kilde: Specialkørsel fra Danmarks Statistik og egne beregninger.

Indvandrere er generelt set overrepræsenteret inden for transport, post og tele.

Forskellige jobtyper kan være en forklaring

De store forskelle mellem brancher kan blandt andet hænge sammen med, at antallet af ikke-faglærte job er større inden for f.eks. transport end inden for bygge- og anlægssektoren, jf. boks 1.2.

Boks 1.2

Forskelle i beskæftigelsesstruktur

Der er store forskelle på andelen af ikke-vestlige indvandrere, som er ansat i forskellige sektorer. En vigtig årsag til disse forskelle er beskæftigelsesstrukturen i de enkelte brancher.

For eksempel er der relativt få ikke-faglærte job i bygge- og anlægsbranchen, hvilket gør det sværere for branchen at ansætte ikke-vestlige indvandrere, da hovedparten ikke har en dansk erhvervskompetencegivende uddannelse.

Nye indvandrere kommer hurtigere i job

Sammensætningen af indvandringen til Danmark har ændret sig markant de senere år. Færre kommer til landet som flygtninge og familiesammenførte, og flere kommer for at arbejde eller uddanne sig.

Integrationspolitik og starthjælp virker

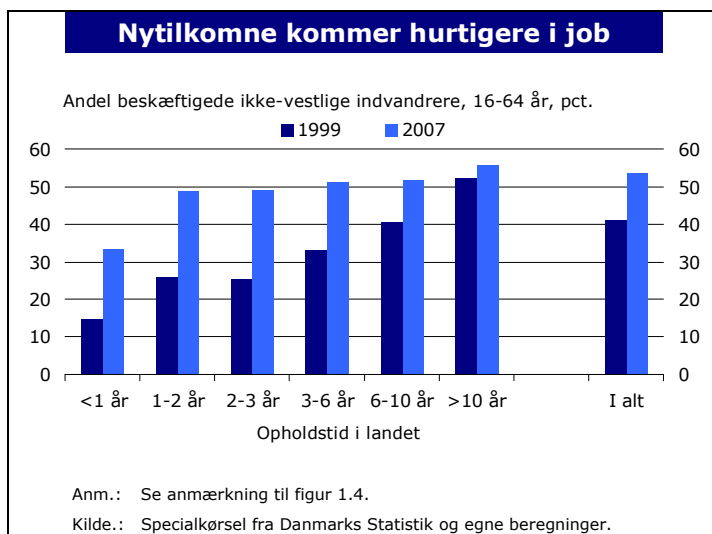
Øget fokus på integration af nye indvandrere i kombination med indførelsen af stærkere økonomiske incitamenter i form af introduktionsydelse, starthjælp og 300 timers regel har bidraget til, at indvandreres arbejdsmarkedstilknytning er blevet forbedret.

Boom i job til nytilkomne indvandrere

Beskæftigelsen er således steget kraftigt blandt indvandrere, der har opholdt sig under 10 år i Danmark.

For indvandrere fra ikke-vestlige lande med mellem 1 og 3 års ophold er beskæftigelsen fordoblet fra 1999 til 2007. I 2007 er således hver tredje indvanderer med under 1 års opholdstid i Danmark beskæftiget, jf. figur 1.12.

Figur 1.12

I 1999 var der en tydelig sammenhæng mellem opholdstid og andelen af indvandrere, der var i beskæftigelse. I 2007 er den sammenhæng blevet meget mere utydelig.

Opholdstid har mindre betydning

Det kan være et udtryk for, at opholdstid ikke længere har så stor betydning i forhold til beskæftigelse. Det kan også være et udtryk for, at det er en anden type indvandrere, der får opholdstilladelse i Danmark i 2007 end i 1999.

Udviklingen de kommende år vil vise, om beskæftigelsen for grupperne med under 10 års ophold i Danmark vil fortsætte med at stige.

Til sammenligning har indvandrere med over 10 års ophold kun haft en mindre fremgang i beskæftigel-

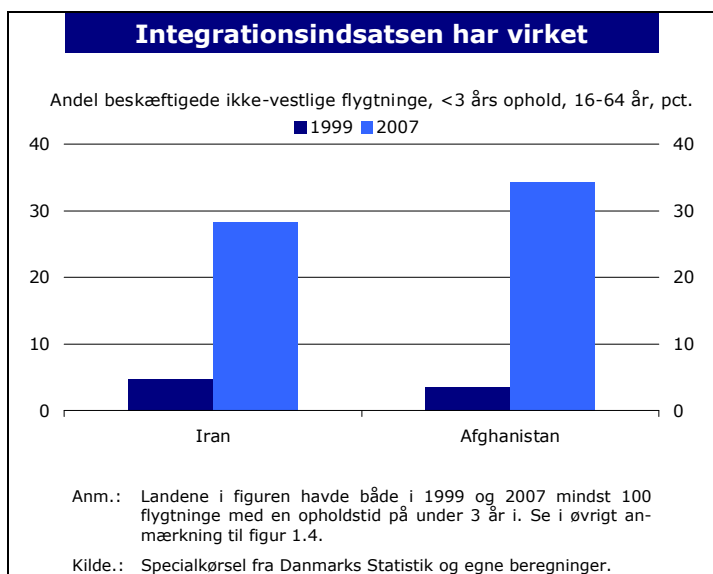
sen fra 1999 til 2007. Fremgangen i beskæftigelsen for indvandrere med under 10 års ophold skyldes altså ikke alene gode konjunkturer, da de må antages også at påvirke indvandrere med lang opholdstid i landet.

Hurtigere integration af svage end før

Den positive udvikling i arbejdsmarkedsintegrationen i de senere år blandt nytilkomne gælder ikke mindst for den traditionelt svage del af indvandrergruppen, der kommer til landet som flygtninge.

I 1999 var 3 pct. af afghanske flygtninge med under tre års ophold i landet i job. Den andel er mere end tidoblet i 2007, så det nu er 34 pct. af gruppen, der er i arbejde, jf. figur 1.13.

Figur 1.13

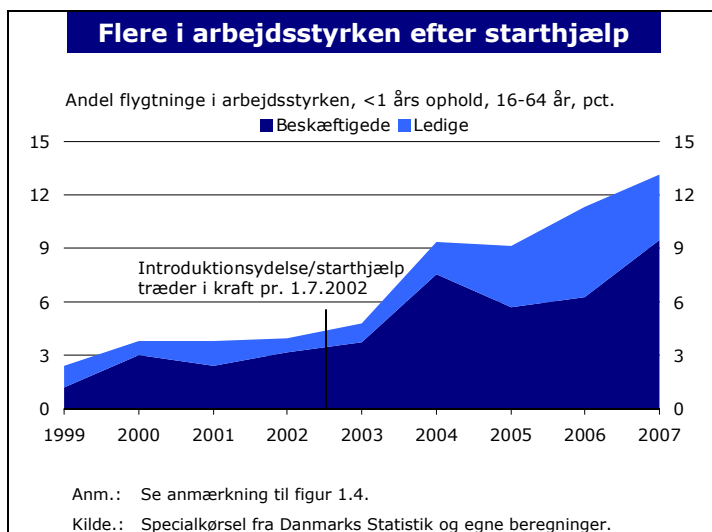
Færre flygtninge til landet kan også have bidraget til, at integrationsindsatsen er blevet forbedret.

Gode konjunkturer kan have bidraget

Endelig kan de gode konjunkturer de senere år have bidraget positivt til at få en traditionel meget svag gruppe ind på arbejdsmarkedet.

Blandt nytilkomne flygtninge med under et års opholdstid er beskæftigelsen steget fra 3 pct. i 2002, før starthjælpen blev indført, til godt 9 pct. i 2007. Erhvervsdeltagelsen er i samme periode steget fra 4 pct. til 13 pct., jf. figur 1.14.

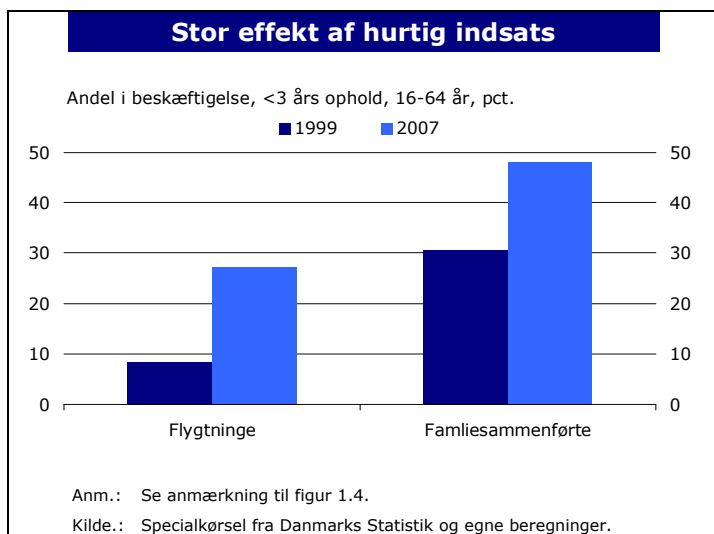
Figur 1.14

Tredobling af beskæftigelsen

Nytilkomne flygtninge har som følge af integrationsindsatsen og forbedrede økonomiske incitamenter næsten tredobbelt beskæftigelsen fra 1999 til 2007, jf. figur 1.15.

Figur 1.15

Flygtninge har fra 1999 til 2007 oplevet en større stigning i beskæftigelsen end familiesammenførte.

Familiesammenførte oftere i job

Familiesammenførte er dog i højere grad beskæftiget end flygtninge. Det kan der være flere grunde til. Familiesammenførte kan som udgangspunkt ikke få introduktionsydelse og starthjælp. Familiesammenførte forsørges derfor af ægtefællen, hvilket kan være medvirkende til at tilskynde til at få et job.

Samtidig har familiesammenførte oftere end flygtninge et større netværk, når de kommer til Danmark. Netværket kan de bruge til at få job.

Helbredsproblemer spiller en rolle

Endelig må det formodes, at flygtnings lavere beskæftigelse hænger sammen med, at der er større helbredsproblemer blandt flygtninge end blandt familiesammenførte.

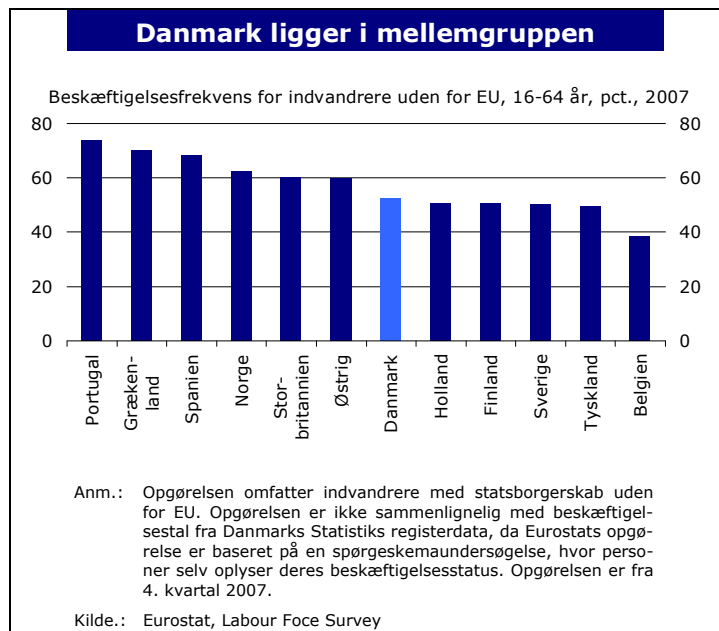
1.6 Lidt bedre end nabolande

Blandt nationale statsborgere har Danmark den højeste beskæftigelsesfrekvens blandt EU-15-landene.

Danmark i midtergruppen for integration til job

For borgere med statsborgerskab fra et land uden for EU har Danmark en lavere beskæftigelse end i Sydeuropa og Storbritannien, men en højere beskæftigelse end Holland, Finland og Sverige, jf. figur 1.16.

Figur 1.16

Danmarks placering er stort set uændret sammenlignet med 2005, hvorimod Norge er gået markant frem.

1.7 Danskundskaber afgørende

Danskundskaber en barriere

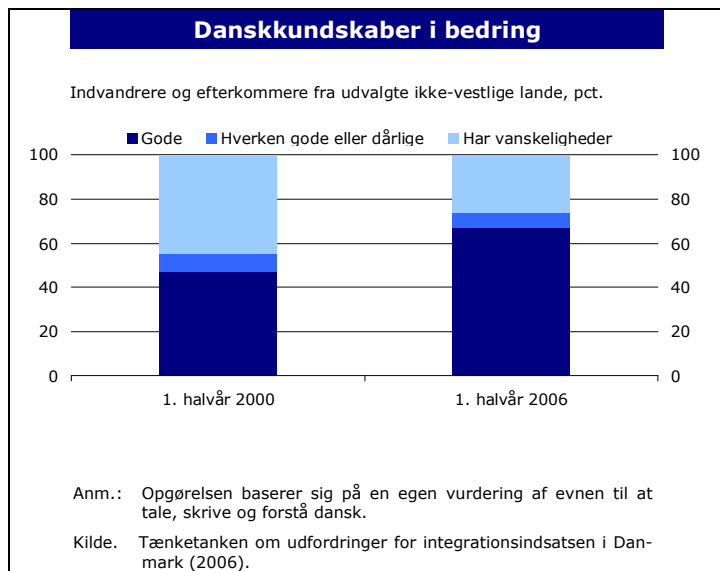
Manglende danskundskaber er sammen med manglende erhvervskompetencegivende uddannelse en afgørende kvalifikationsmæssig barriere for indvandreres muligheder på det danske arbejdsmarked, jf. Socialforskningsinstituttet (2002).

Chancen for at få vedvarende beskæftigelse er fire gange større blandt dem, der taler bedst dansk, end blandt langvarige kontanthjælpsmodtagere, der ikke eller kun meget dårligt taler dansk, jf. Socialforskningsinstituttet (2006).

Forbedring af danskundskaber i de senere år

I de senere år er danskundskaberne blandt indvandrere forbedret. I første halvår 2000 var det kun knap hver anden indvandrer og efterkommer fra ikke-vestlige lande, som selv vurderede at have gode danskundskaber. I første halvår 2006 var andelen steget til knap to ud af tre, jf. figur 1.17.

Figur 1.17

Både en bedre integrationsindsats og en stigende gennemsnitlig opholdstid i perioden bidrager til forbedringerne af indvandreres danskkundskaber.

1.8 Mange får kontanthjælp

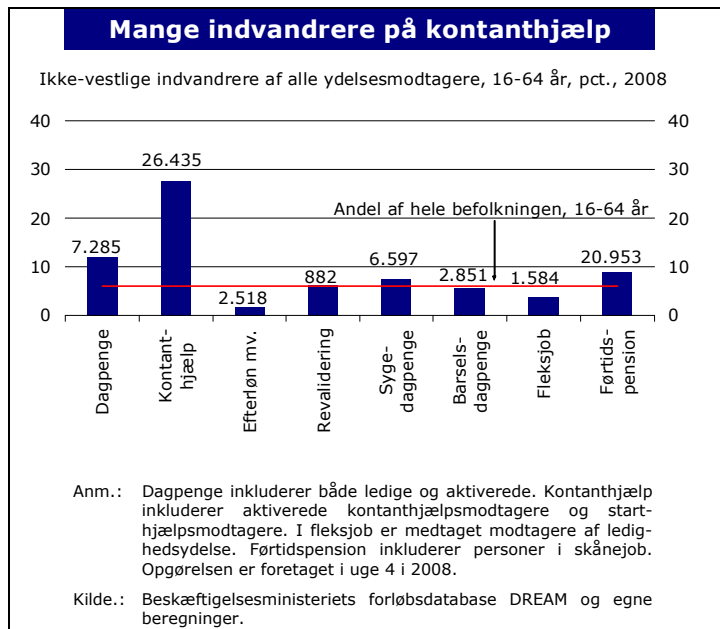
Lav beskæftigelse hænger sammen med ...

Den lave arbejdsmarkedstilknnytning blandt ikke-vestlige indvandrere betyder, at 36 pct. modtager overførselsindkomst. Kun en mindre del heraf er ledige og dermed en del af arbejdsstyrken.

... overrepræsentation på offentlige ydelser

Der er særligt mange indvandrere, der modtager kontanthjælp. 16-64-årige ikke-vestlige indvandrere udgør knap 6 pct. af befolkningen, mens de udgør 27 pct. af alle kontanthjælpsmodtagere, jf. figur 1.18.

Figur 1.18

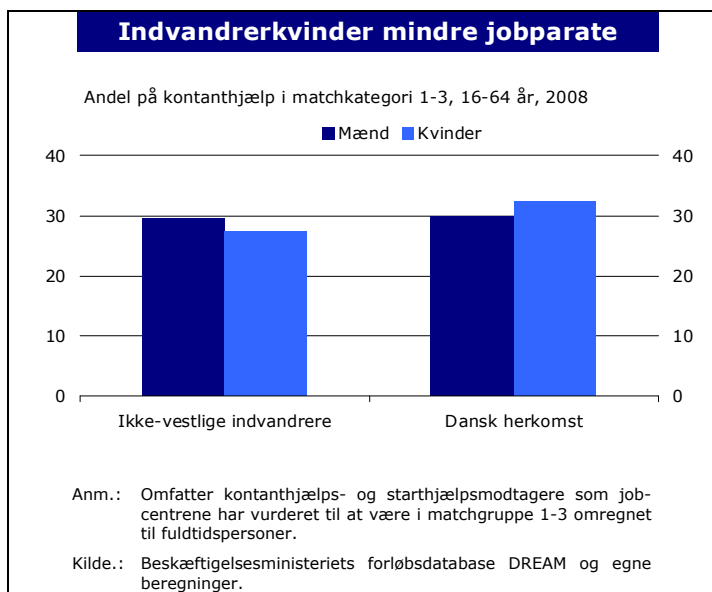
Det svarer til, at ca. 26.000 indvandrere modtager kontanthjælp. Over 60 pct. af indvandrere på kontanthjælp er kvinder.

Indvandrere er i mindre omfang overrepræsenteret blandt arbejdsløshedsdagpengemodtagere, sygedagpengemodtagere og førtidspensionister.

30 pct. af kontanthjælpsmodtagere parate til job

Af de 26.000 indvandrere på kontanthjælp er 7.100 vurderet af jobcentrene til at være parate til at tage et job. Både 30 pct. af indvandrere og personer med dansk herkomst på kontanthjælp er vurderet til at være parate til at tage et job, jf. figur 1.19.

Figur 1.19

Indvandrerkvinder mindst parate

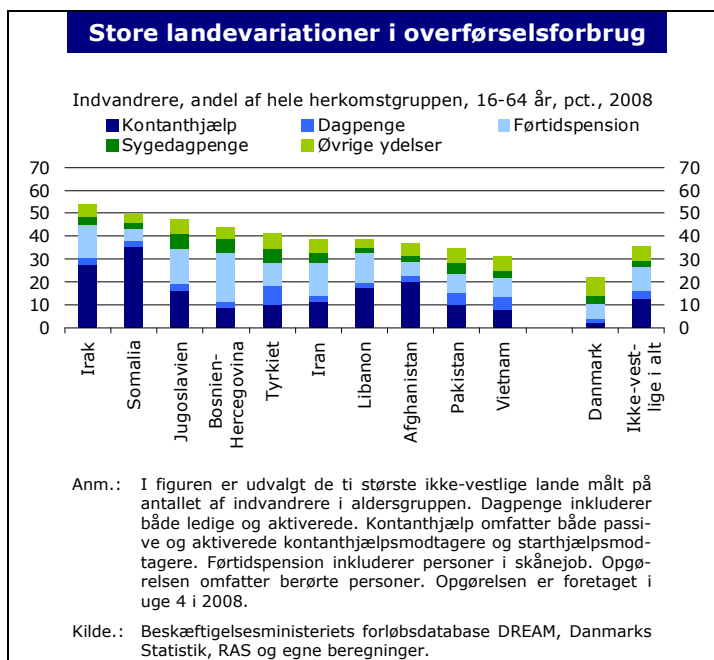
Indvandrerkvinder er vurderet til at være lidt mindre jobparate end kvinder med dansk herkomst.

Der er derfor gode muligheder for at få både indvandrere og personer med dansk herkomst i job.

Store landevariationer

En årsag til, at indvandrere fra forskellige lande i forskellig grad er i beskæftigelse, er, at der er stor forskel på, i hvilket omfang indvandrere fra forskellige lande modtager offentlige ydelser, jf. figur 1.20.

Figur 1.20

Nogle oprindelseslande især overrepræsenteret

Over 45 pct. af indvandrere fra Irak, Somalia og Jugoslavien modtager en form for offentlig forsørgelse.

Der er forskel på, hvilke ydelser indvandrere fra forskellige lande modtager. En stor andel af indvandrere fra Somalia, Irak og Afghanistan modtager kontanthjælp, mens især indvandrere fra Bosnien-Hercegovina, Jugoslavien og Iran modtager førtidspension.

Der skal fokus på helbredsproblemer

Indvandrere har større selvvalgte helbredsproblemer

En årsag til, at flere indvandrere modtager kontanthjælp, sygedagpenge og førtidspension end personer med dansk herkomst, kan være, at indvandrere generelt selv vurderer deres helbred som dårligere end personer med dansk herkomst, jf. Center for Folkesundhed (2008). Indvandrere vurderer oftere, at de har langvarige sygdomme, end personer med dansk herkomst.

Blandt kvindelige indvandrere er der en større andel med dårligt selv vurderet helbred end andelen hos indvandrer mænd.

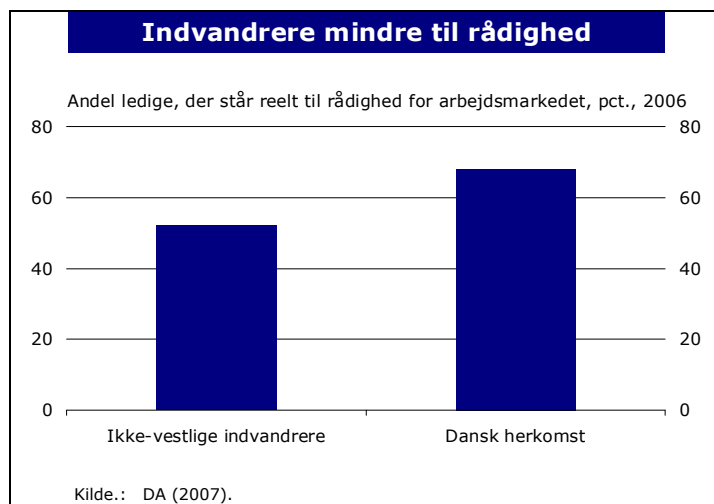
Indvandrere står mindre til rådighed

Mange indvandrere fra ikke-vestlige lande står ikke reelt til rådighed for arbejdsmarkedet.

Halvdelen ikke parat til job

Næsten 50 pct. af ikke-vestlige indvandrere, der er ledige, svarer således ikke ja til, at de vil have et arbejde, at de har søgt arbejde inden for de sidste 4 uger, og at de er i stand til at overtage arbejde inden for de kommende to uger, jf. figur 1.21.

Figur 1.21

Der er de senere år sket en række stramninger af rådighedsreglerne for ledige kontanthjælpsmodtagere, som ikke har haft nogen nævneværdig effekt på den reelle rådighed blandt ledige kontanthjælpsmodtagere, jf. DA (2007).

Sjældent økonomiske konsekvenser

Den manglende effekt af de strammede rådighedsregler hænger sammen med, at det sjældent har økonomisk konsekvens ikke at stå til rådighed.

1.9 Få efterkommere i job

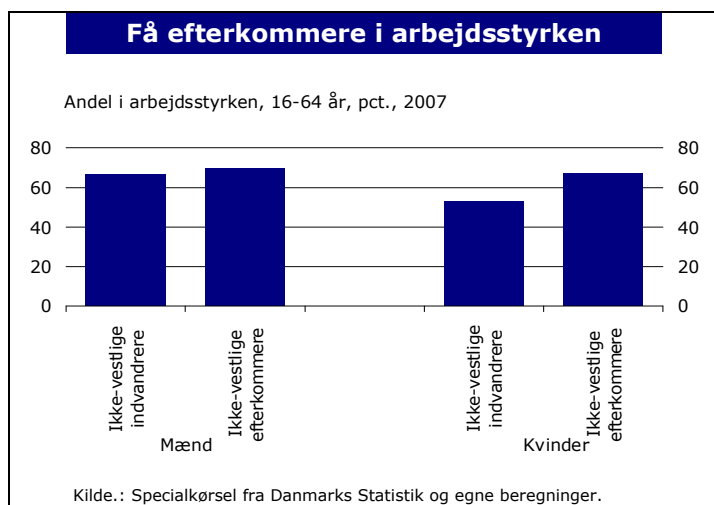
Siden 1999 er der kommet ca. 9.700 flere efterkommere fra ikke-vestlige lande i job. Det svarer til, at 65 pct. af 16-64-årige efterkommere er i job.

Efterkommere har lavere tilknytning til arbejdsmarkedet

Efterkommere fra ikke-vestlige lande er født og opvokset i Danmark og har haft en dansk skolegang. Alligevel er efterkommeres tilknytning til arbejdsmarkedet lavere end personer med dansk herkomst.

Sammenlignet med indvandrere fra ikke-vestlige lande har kvindelige efterkommere en større arbejdsmarkedstilknytning end forældregenerationen, jf. figur 1.21.

Figur 1.22

Mandlige efterkommere har stort set ikke øget deres deltagelse på arbejdsmarkedet i forhold til mandlige indvandrere.

Mandlige efterkommere ikke bedre end forældre

Mandlige efterkommere har altså ikke en højere deltagelse på arbejdsmarkedet, selv om de både er født og opvokset i Danmark og derfor har haft mulighed for at kvalificere sig til arbejdsmarkedet gen-

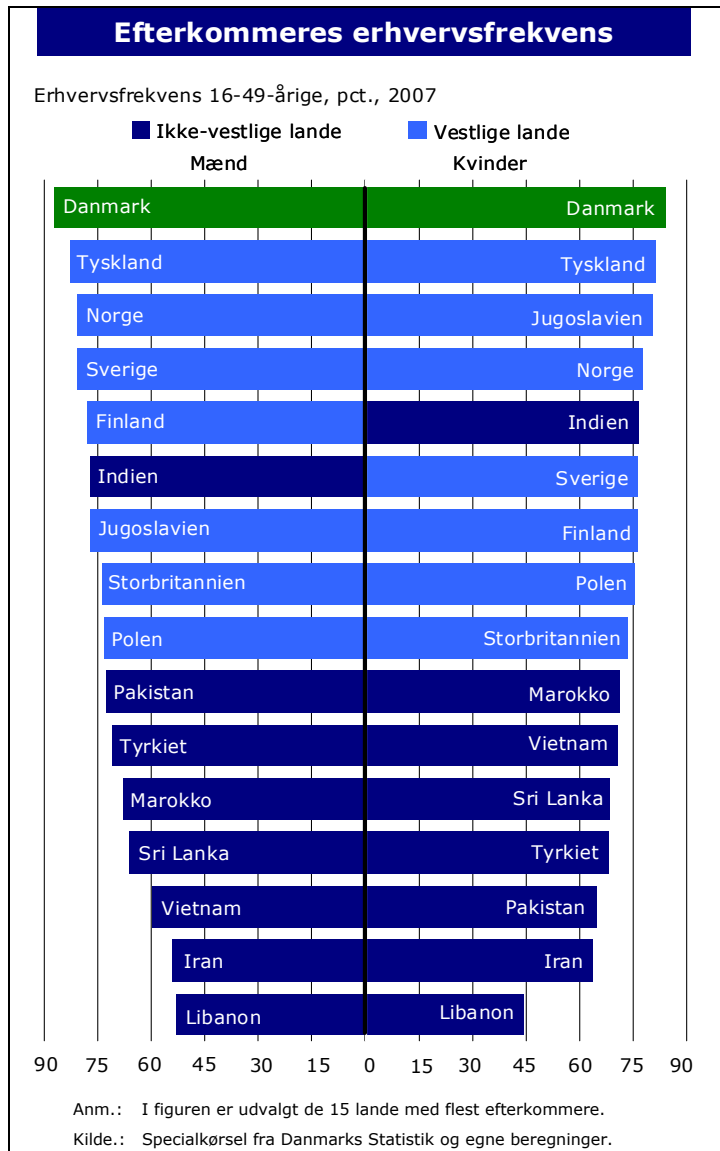
nem dansk uddannelse i modsætning til indvandre-
re.

Det vil derfor være en stor politisk udfordring de
kommende år at øge deltagelsen på arbejdsmarke-
det for efterkommere fra ikke-vestlige lande.

**Forskellige på
tværs af herkomst**

Uanset landebaggrund så deltager langt færre efter-
kommere på arbejdsmarkedet end personer med
dansk herkomst, jf. figur 1.22.

Figur 1.23

Kun efterkommere fra Indien deltager næsten lige så ofte på arbejdsmarkedet som personer med dansk herkomst.

Kvindelige libanesiske efterkommere har til forskel fra de øvrige efterkommere en meget lav tilknytning til arbejdsmarkedet.

Der er stor forskel på, hvilken tilknytning til arbejdsmarkedet efterkommere fra forskellige lande har på tværs af køn.

Højere tilknytning end mænd

Kvindelige efterkommere fra Vietnam, Marokko og Iran har højere tilknytning til arbejdsmarkedet end mandlige efterkommere, jf. tabel 1.3.

Tabel 1.3

Nogle kvinder mere aktive end mænd		
Erhvervsfrekvens, 16-49 år, pct.point, 2007	Mænd	Kvinder
Danmark	87	84
Efterkommere fra:		
Vietnam	60	71
Iran	54	64
Marokko	67	71
Pakistan	73	65
Libanon	53	44

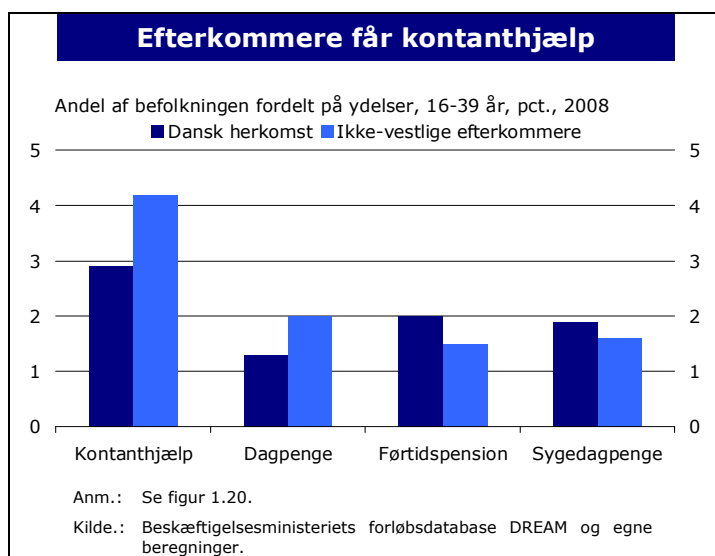
Kilde.: Specialkørsel fra Danmarks Statistik og egne beregninger.

Mandlige efterkommere fra Pakistan og Libanon har en væsentlige højere tilknytning til arbejdsmarkedet end kvindelige efterkommere fra landene.

Efterkommere får kontanthjælp

Efterkommers lavere beskæftigelsen hænger sammen med, at efterkommere ligesom indvandrere er overrepræsenteret som modtagere af kontanthjælp, jf. figur 1.23.

Figur 1.24

Andelen af efterkommere på førtidspension og sygedagpenge er omvendt lavere end personer med dansk herkomst. Det hænger sammen med, at efterkommere generelt er yngre end personer med dansk oprindelse.

Efterkommere er mere parate til job end indvandrere

540 efterkommere på kontanthjælp mellem 16 og 64 år er parate til at tage et job, jf. Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM. Det svarer til, at 49 pct. af efterkommere på kontanthjælp er vurderet til at være parate til at tage et job. Det er en langt højere andel end både for personer med dansk herkomst og indvandrere.

Færre med uddannelse

En årsag til efterkommers lavere deltagelse på arbejdsmarkedet er et lavere uddannelsesniveau sammenlignet personer med dansk herkomst, jf. kapitel 2.

Fokus på efterkommere

De kommende år vil mange efterkommere forlade folkeskolen. Skal fremtidige efterkommere på arbejdsmarkedet klare sig bedre end de nuværende, er der behov for større fokus på, at efterkommere skal klare sig godt i uddannelsessystemet.

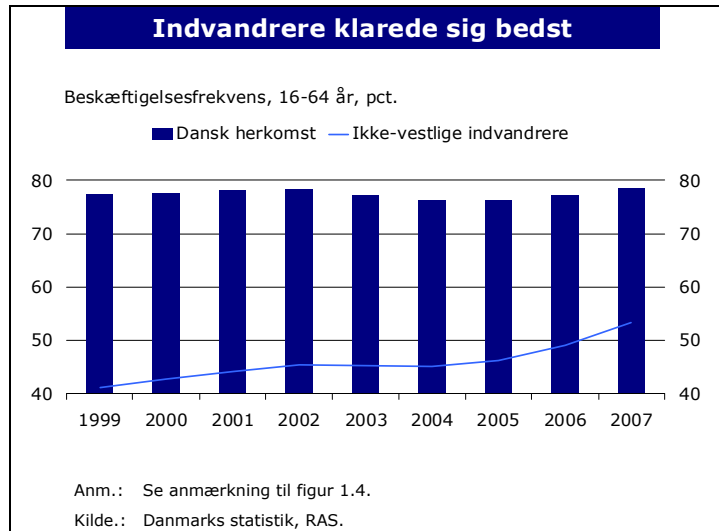
1.10 Effekt af ændrede konjunkturer

Indvandrere klarede sig pænt fra 2002-2004

Indvandrere fra ikke-vestlige lande klarede sig relativt godt igennem den seneste periode med lav vækst fra 2002 til 2004.

For personer med dansk herkomst faldt beskæftigelsen mere end for indvandrere fra ikke-vestlige lande, jf. figur 1.24.

Figur 1.25

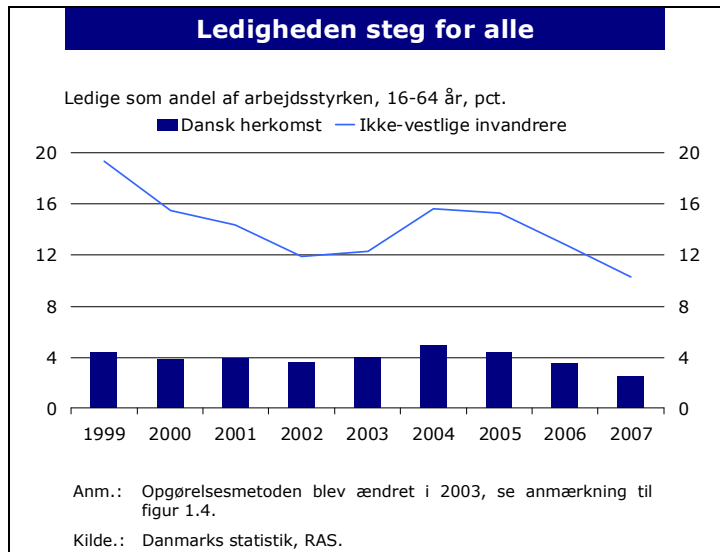

Indvandrere havde uændret beskæftigelse

Beskæftigelsen for personer med dansk herkomst faldt med 2,1 pct.point fra 2002 til 2004. For indvandrere fra ikke-vestlige lande var beskæftigelsen stort set uændret med et fald på 0,3 pct.point fra 2002 til 2004. Indvandrere fra ikke-vestlige lande blev således ikke berørt af konjunkturtilbageslaget i beskæftigelsen i samme grad som personer med dansk herkomst.

For personer med dansk herkomst steg ledigheden med 1,3 pct.point fra 2002 til 2004. I samme periode steg ledigheden med 3,7 pct.point for indvandrere fra ikke-vestlige lande, jf. figur 1.25.

Figur 1.26

En forklaring kan være svagere kompetencer

Indvandreres ledighed steg derfor mere end ledigheden blandt personer med dansk herkomst. En mulig forklaring på dette kan være, at indvandrere generelt har svagere kompetencer, og det gør dem mere sårbare overfor ændringer i arbejdsopgaver og dermed over for afskedigelser.

Appendiks 1.1

Definition af herkomstgrupper

Indvandrere er født i udlandet. Ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark.

Efterkommere er født i Danmark

Efterkommere er født i Danmark. Ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark. Når en eller begge forældre, der er født i Danmark, opnår dansk statsborgerskab, vil deres børn ikke blive klassificeret som efterkommere. Denne opdeling følger definitionerne fra Danmarks Statistik, jf. Danmarks Statistik.

Ikke-vestlige indvandrere omfatter både flygtninge, familiesammenførte og indvandrere, der har ophold i Danmark på grund af erhverv eller studie.

I rapporten fokuseres hovedsageligt på indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande.

Vestlige lande

Vestlige lande omfatter EU-landene, resten af Norden, Andorra, Liechtenstein, Monaco, San Marino, Schweiz, Vatikanstaten, Canada, USA, Australien og New Zealand.

Ikke-vestlige lande

Ikke-vestlige lande omfatter alle øvrige lande. Fra 2007 indeholder denne ikke længere Bulgarien og Rumænien.

I befolkningsfremskrivninger baseret på befolkningsprognosen DREAM er dog anvendt en lidt anderledes opdeling i mere og mindre udviklede lande.

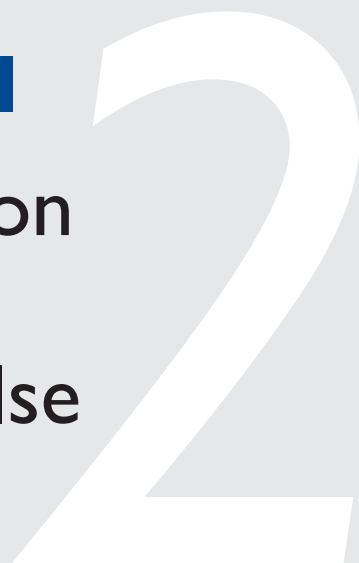
Mere udviklede lande

Mere udviklede lande omfatter alle europæiske lande. Desuden indgår landene USA, Canada, Japan, Australien og New Zealand.

Mindre udviklede lande

Mindre udviklede lande omfatter alle øvrige lande.

Integration gennem uddannelse

2.1 Sammenfatning	side 61
2.2 Uddannelse giver job	side 62
2.3 Få efterkommere har uddannelse	side 66
2.4 Efterkommere dårlig fra start	side 70
2.5 Fortsat få i erhvervsuddannelse	side 75

2.1 Sammenfatning

Uddannelse giver job for alle	En kompetencegivende uddannelse giver job til både indvandrere og personer med dansk herkomst. Tilsvarende har begge grupper job, der svarer til deres uddannelsesniveau. Virksomheder ansætter altså medarbejdere, der har en relevant uddannelse.
Færre efterkommere har en uddannelse	Færre efterkommere fra ikke-vestlige lande har en kompetencegivende uddannelse end personer med dansk herkomst. Det er til trods for, at efterkommere også er opvokset i landet og har haft mulighed for at deltage i uddannelsessystemet.
Mange mandlige efterkommere får ikke uddannelse	Særligt har mange mandlige efterkommere fra ikke-vestlige lande ikke en kompetencegivende uddannelse. Der er derfor brug at sætte målet ind på uddannelsesområdet for at sikre, at især flere mandlige efterkommere i fremtiden får en kompetencegivende uddannelse. Ikke-vestlige efterkommeres lavere uddannelsesniveau afspejler, at halvdelen af indvandrere og efterkommere forlader folkeskolen med så ringe kundskaber, at de vurderes ikke at kunne klare sig i det videre uddannelsessystem. Især forældres tilknytning til arbejdsmarkedet har stor betydning for de færdigheder, som elever med indvandrerbaggrund opnår i folkeskolen.
Bedre uddannelse er nøglen til flere i job	Den lavere erhvervsdeltagelse for efterkommere er således primært et resultat af for dårlig uddannelse. Nøglen til, at flere efterkommere kommer i arbejde, er derfor også i uddannelsessystemet, som i dag ikke formår at give tilbud og stille krav, som sikrer de nødvendige kompetencer.
Praktikplads fest	I de senere år er antallet af indvandrere, der får en praktikplads, steget med 50 pct. Skolepraktik er nu langt mindre udbredt end for blot få år siden.

2.2 Uddannelse giver job

Uddannelse giver job

Der er stort set ingen forskel på personer med dansk herkomst og ikke-vestlige indvandreres deltagelse på arbejdsmarkedet, når der tages højde for forskelle i uddannelsesniveau, jf. figur 2.1

Figur 2.1

Færre uden uddannelse på arbejdsmarkedet

Både indvandrere og personer med dansk herkomst uden en kompetencegivende uddannelse har en lavere tilknytning til arbejdsmarkedet end indvandrere og personer med dansk herkomst med en dansk kompetencegivende uddannelse.

Virksomheder ansætter altså medarbejdere, der har en relevant uddannelse, mens etnisk baggrund ingen rolle spiller.

Mange indvandrere har for dårlige kompetencer

Den lavere erhvervsdeltagelse blandt indvandrere skyldes primært en for svag uddannelsesmæssig baggrund, så mange indvandrere ikke kan leve op til de kompetencekrav, som virksomhederne stiller til konkrete job.

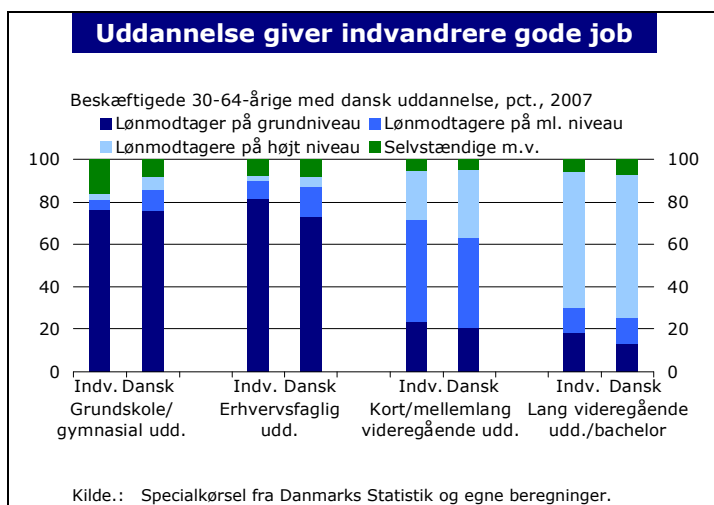
Job og uddannelse følges ad

Indvandrere får kvalificerede job

Både beskæftigede personer med dansk herkomst og indvandrere har job på et kvalifikationsniveau, der modsvarer deres danske uddannelse.

Således er 64 pct. af indvandrere fra ikke-vestlige lande med en lang videregående dansk uddannelse lønmodtagere på et højt kvalifikationsniveau. For personer med dansk herkomst er andelen 67 pct., jf. figur 2.2.

Figur 2.2

Få indvandrere med dansk uddannelse

Blandt personer med dansk herkomst har 35 pct. i aldersgruppen 25-29 år ikke en dansk kompetencegivende uddannelse i 2007. Blandt indvandrere fra ikke-vestlige lande er den tilsvarende andel 78 pct.

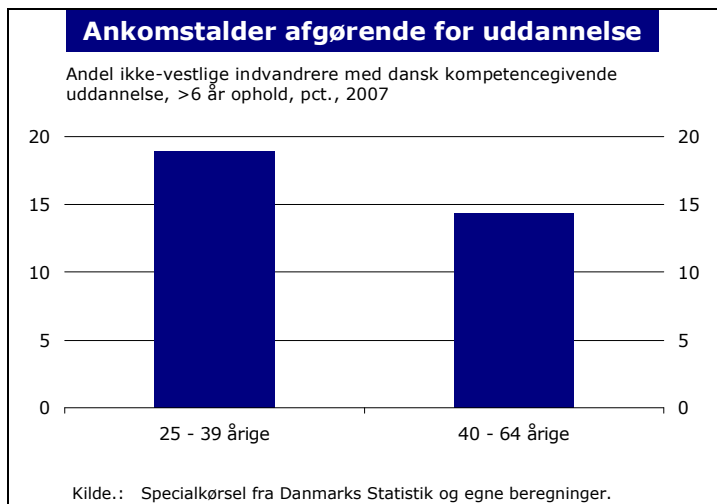
Det lavere uddannelsesniveau for indvandrere giver en svagere tilknytning til arbejdsmarkedet.

Indvandrere har ikke samme forudsætninger for uddannelse

Det er ikke overraskende, at færre indvandrere har en dansk uddannelse end personer med en dansk herkomst. Indvandrere, der kommer til Danmark som voksne, har ikke de samme forudsætninger for at uddanne sig som personer, der er født og opvokset i Danmark.

Således har flere indvandrere under 40 år en kompetencegivende dansk uddannelse end indvandrere over 40 år, jf. figur 2.3.

Figur 2.3

Det har derfor betydning for uddannelsesniveaut blandt indvandrere, at nogle indvandrere kommer til Danmark som voksne og ikke som børn eller unge, der kan deltage i det danske skolesystem.

2.3 Få efterkommere har uddannelse

Efterkommere klarer sig dårligere

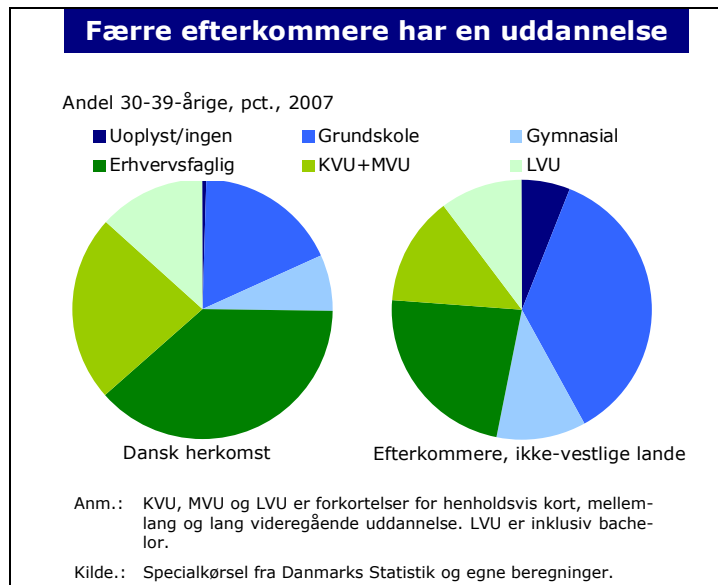
Ikke-vestlige efterkommere klarer sig væsentligt dårligere i uddannelsessystemet end personer med dansk herkomst.

Det er tilfældet på trods af, at efterkommere er født og opvokset i Danmark og har gået i grundskolen. Alt andet lige har efterkommere og personer med dansk herkomst haft samme muligheder for at kvalificere sig til arbejdsmarkedet gennem uddannelsessystemet.

Kun 47 pct. af efterkommerne har uddannelse

Blandt 30-39-årige efterkommere har kun 47 pct. taget en erhvervskompetencegivende uddannelse. Den tilsvarende andel blandt personer med dansk herkomst er 75 pct., jf. figur 2.4.

Figur 2.4

Færre har en kompetencegivende uddannelse

Den lavere andel med kompetencegivende uddannelse hænger sammen med, at færre efterkommere har taget en erhvervsuddannelse eller en kort/mellemlang videregående uddannelse. Derimod er andelen, der tager en lang videregående uddannelse, næsten ens.

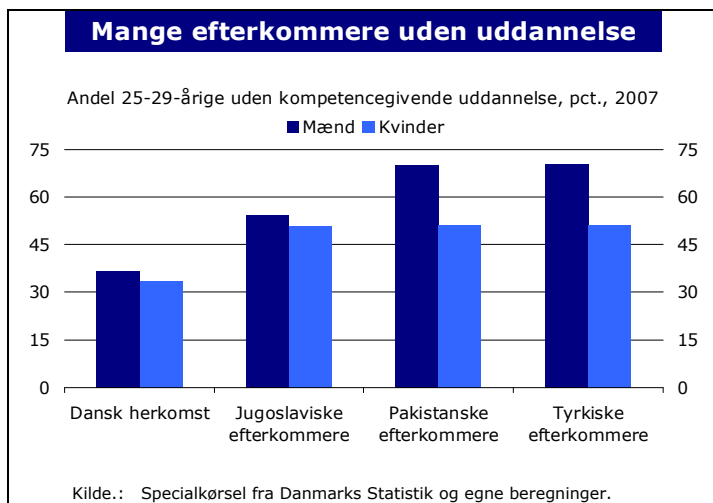
Både kvindelige og mandlige efterkommere har et lavere uddannelsesniveau end personer med dansk herkomst.

Men som kvinder med dansk herkomst har kvindelige efterkommere i højere grad taget en uddannelse end mænd.

Efterkommer mænd har lav uddannelsesniveau

Blandt mandlige efterkommere fra Tyrkiet og Pakistan har mere end 2 ud af 3 ikke taget en erhvervs-kompetencegivende uddannelse, jf. figur 2.5.

Figur 2.5

Der er behov for at sætte målrettet ind på uddannelsesområdet for at sikre, at især flere mandlige efterkommere i fremtiden får en kompetencegivende uddannelse.

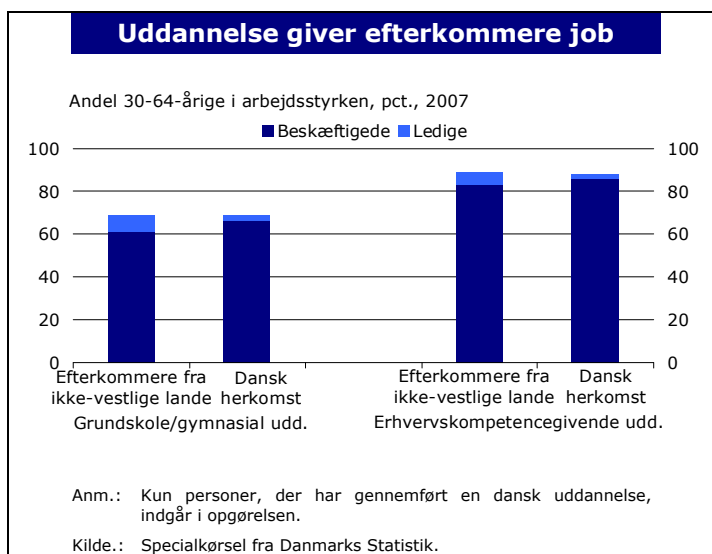
Det får negativ betydning for jobmuligheder

Den lave andel af efterkommere med erhvervskompetencegivende uddannelse indebærer en kløft mellem personer med dansk herkomst og efterkommeres muligheder på arbejdsmarkedet.

Uddannelse giver job for efterkommere

En kompetencegivende uddannelse betaler sig også for efterkommere, idet væsentligt flere med en kompetencegivende uddannelse deltager på arbejdsmarkedet end blandt efterkommere uden en kompetencegivende uddannelse, jf. figur 2.6.

Figur 2.6

Efterkommere med en uddannelse er tilknyttet arbejdsmarkedet i samme udstrækning som personer med dansk herkomst. Andelen af ledige efterkommere er en smule større end for personer med dansk herkomst.

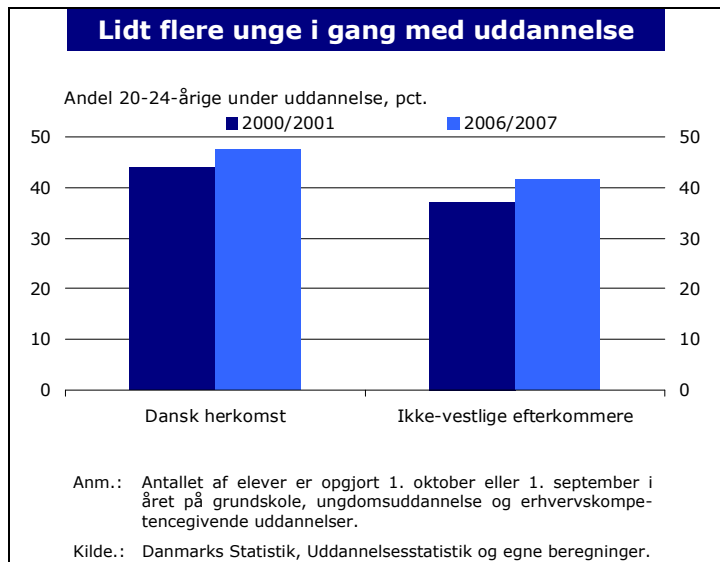
Kun lille stigning i uddannelsesniveaulet

Flere gennemfører en kompetencegivende uddannelse

Fra 2002 til 2007 er forskellen i uddannelsesniveaulet på efterkommere og personer med dansk herkomst i alderen 25-29 år faldet en smule. Andelen af efterkommere, der har gennemført en kompetencegivende uddannelse, er steget med 6 pct.point, mens den er steget 3 pct.point for personer med dansk herkomst.

Samtidig har der været en stigning i efterkommere og personer med dansk herkomst, der er i gang med en uddannelse, men forskellen mellem de to grupper er stort set uforandret, jf. figur 2.7.

Figur 2.7

2.4 Efterkommere dårlig fra start

Integration af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande starter før folkeskolen og fortsætter i folkeskolen.

Kvalitet i folkeskolen afgørende for integration

Kompetencer, som elever tilegner sig før og igennem folkeskolen, er afgørende for, at den enkelte elev har gode muligheder for at klare sig i det efterfølgende uddannelsessystem og dermed er en attraktiv velkvalificeret fremtidig arbejdskraft for virksomhederne.

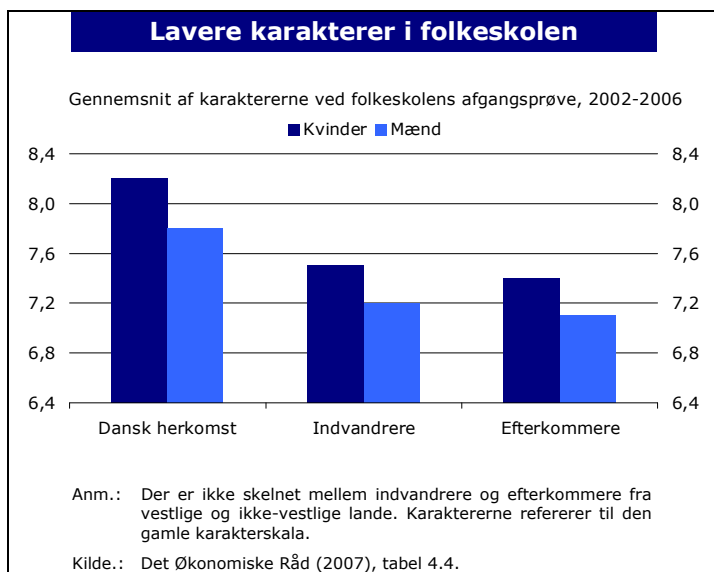
I 2006 var 10 pct. af eleverne i folkeskolen tosprogede. Det svarer til ca. 70.000 elever, jf. UNI-C – Grundskole nøgletal.

Karaktererne ved afgang fra folkeskolen kan bruges som indikator for at belyse, hvilket udbytte eleven har fået ud af at gå i folkeskole.

Karaktererne er lavere

Indvandrere og efterkommere har lavere karakterer end elever med dansk herkomst, når de forlader folkeskolen, jf. figur 2.8.

Figur 2.8

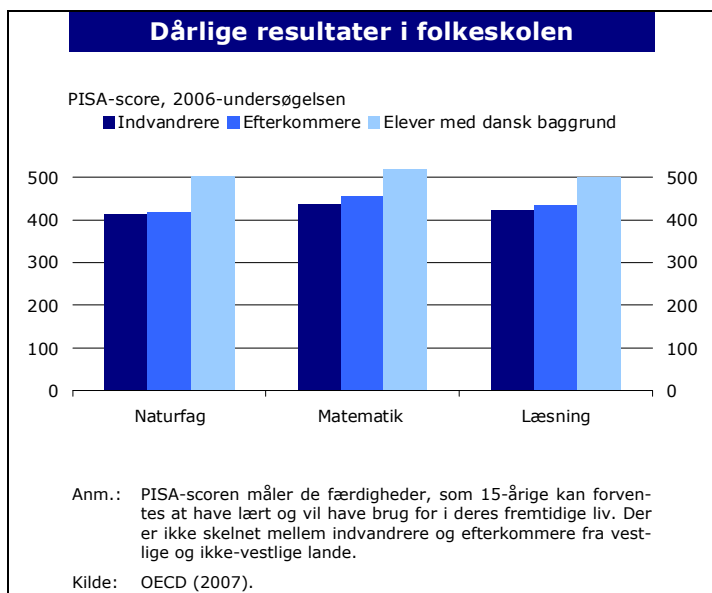
Selvom efterkommere er født og opvokset i Danmark forlader de ikke folkeskolen med bedre karakterer end indvandrere gør - tværtimod.

Dårligere rustet til uddannelsessystemet

Indvandrere og efterkommere er dårligere klædt på til at gå videre i uddannelsessystemet og videre ind på arbejdsmarkedet end personer med dansk herkomst.

Karaktergivningen for indvandrere og efterkommere i folkeskolen understøtter konklusionerne i PISA-undersøgelserne. Både indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige og vestlige lande klarer sig væsentlig dårligere i PISA-undersøgelserne i både læsning, matematik og naturfag end jævnaldrende elever med dansk herkomst, jf. figur 2.9.

Figur 2.9

I læsning opnår 15-årige elever med dansk herkomst en PISA-score på 500. Tilsvarende opnår efterkommere og indvandrere fra ikke-vestlige og vestlige lande scorer på henholdsvis 436 og 422.

Store forskelle i naturfag

Især inden for naturfag klarer efterkommere og indvandrere sig dårlige end elever med dansk herkomst.

Når det alene gælder indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande, så opnår disse personer væsentligt lavere resultater i PISA-målingerne i dansk, matematik og naturfag end personer med dansk herkomst, jf. Egelund og Tranæs (2007).

Halvdelen klarer sig dårligt

18 pct. af alle 15-årige elever i folkeskolen har ikke tilstrækkelige kompetencer inden for naturfag. Blandt indvandrerelever fra ikke-vestlige og vestlige lande er det 52 pct. og 48 pct., der ikke har tilstrækkelige naturfagskompetencer, jf. OECD (2007).

**53 pct. af unge
indvandrere læser
dårligt**

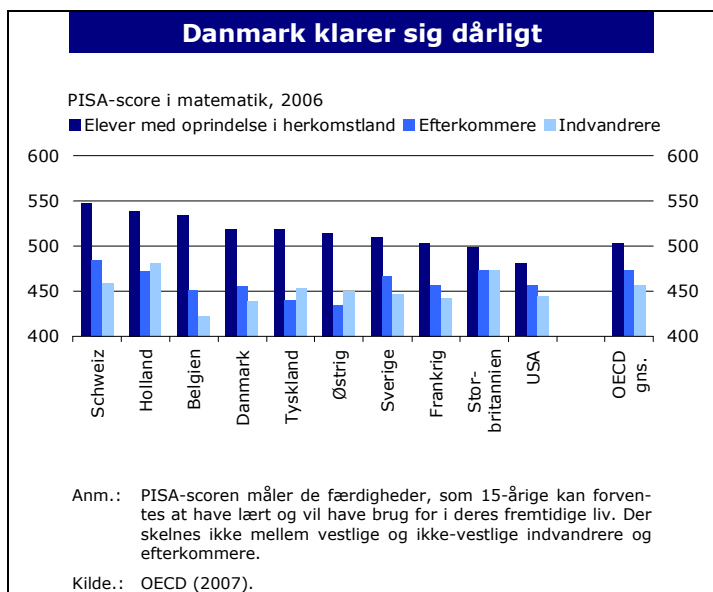
53 pct. af unge med ikke-vestlig baggrund er uden funktional læsekompetence, sammenlignet med 18 pct. af unge med dansk herkomst, jf. Egelund og Tranæs (2007).

Forudsætningen for, at flere indvandrere og efterkommere gennemfører en erhvervskompetencegivende uddannelse og kommer i arbejde, er, at flere indvandrere og efterkommere opnår gode resultater i folkeskolen.

Internationalt klarer Danmark sig ikke godt

I andre lande klarer indvandrere og efterkommere sig også dårligere end personer med oprindelse i det pågældende land. PISA-scoren i matematik er i alle lande lavere blandt indvandrere og efterkommere, jf. figur 2.10.

Figur 2.10

Set i forhold til andre lande klare elever med dansk-herkomst sig bedre end OECD - gennemsnittet i matematik. Anderledes er det for indvandrere og efterkommere, der ligger under OECD - gennemsnittet.

Forældre har stor betydning

Forældrene har stor betydning

Resultater i folkeskolen for indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande hænger i høj grad sammen med forældrenes tilknytning til arbejdsmarkedet, jf. Rockwool Fondens Forskningsenhed (2007).

Der er således en klar sammenhæng mellem husstandsindkomsten og elevers læsefærdigheder.

Stor betydning om moren er uden for arbejdsmarkedet

Det påvirker især elevernes resultater negativt, hvis moren er uden for arbejdsmarkedet. Farens uddannelsesniveau har samtidig betydning for elevernes færdigheder i folkeskolen, Rockwool Fondens Forskningsenhed (2007).

Det er derfor afgørende, at kommuner tænker integration af indvandrere og efterkommere i den erhvervsaktive alder sammen med integration af børn og unge i uddannelsessystemet.

2.5 Fortsat få i erhvervsuddannelse

Flere elever med ikke-vestlig baggrund

Fra 2001 til 2006 steg andelen af 16-24-årige ikke-vestlige efterkommere og indvandrere på erhvervsuddannelserne med henholdsvis 1 og 0,5 pct.point.

Efterkommere og indvandrere udgør i 2006 henholdsvis knap 3 pct. og 4,8 pct. af eleverne på erhvervsuddannelserne.

Indvandrere er underrepræsenterede

For efterkommere svarer det til gruppens andel af befolkningen mellem 16 og 24 år. For indvandrere er andelen på erhvervsuddannelserne mindre end deres andel af befolkningen mellem 16 og 24 år, der er på 6,3 pct.

4 pct.point flere ikke-vestlige efterkommere og indvandrere mellem 25 og 29 år har en erhvervsuddannelse i 2007 end i 2001.

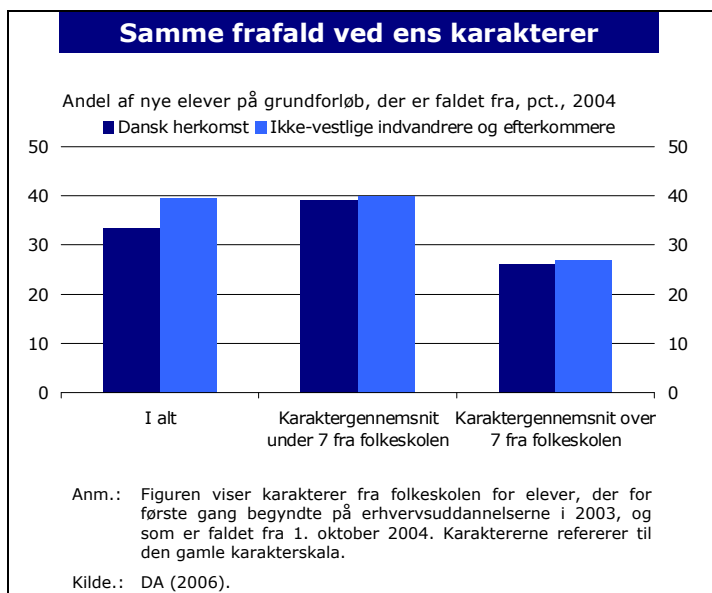
Stort frafald hos mandlige indvandrere

Færre efterkommere har en erhvervsuddannelse

Andelen af efterkommere mellem 30 og 39 år, der har en erhvervsuddannelse, er markant lavere end for personer med dansk herkomst.

Det skyldes blandt andet, at ikke-vestlige indvandrere og efterkommere har et frafald på 40 pct. på erhvervsuddannelsernes grundforløb sammenlignet mod 32 pct. for personer med dansk herkomst, jf. figur 2.11.

Figur 2.11

Lavere karakterer har betydning

En større andel af efterkommere og indvandrere forlader folkeskolen med utilstrækkelige færdigheder end unge med dansk herkomst. Det har bl.a. indflydelse på mulighederne for at gennemføre en erhvervsuddannelse.

Samme frafald ved samme karakter

Frafaldet er stort set det samme blandt indvandrere, efterkommere og personer med dansk herkomst med de samme karakterer fra folkeskolen i dansk og matematik.

Både personer med dansk herkomst og ikke-vestlige indvandrere og efterkommere med under 7 i snit fra folkeskolen har et stort frafald fra erhvervsuddannelserne, sammenlignet med frafaldet for personer med over 7 i karaktergennemsnit.

Særligt indvandrermand med under 7 i karaktergennemsnit har stort frafald, jf. tabel 2.1.

Tabel 2.1

Højt frafald for mænd med under 7				
	Mænd		Kvinder	
Frafald på grundforløb i 2003, pct.	Dansk herkomst	Ikke-vestlig	Dansk herkomst	Ikke-vestlig
Under 7 i karaktersnit fra 9. klasse	39	46	38	31
Over 7 i karaktersnit fra 9. klasse	24	27	31	27

Anm.: Tabellen viser karakterer fra folkeskolen for elever, der for første gang begyndte på de pågældende uddannelser i 2003. Karaktererne refererer til den gamle karakterskala.

Kilde.: DA (2006).

Karakterer betyder mindre for kvinder

Blandt kvinder har karakterer fra folkeskolen mindre betydning for frafaldet.

Der er derfor afgørende, at der er fokus på især mandlige elever med indvandrerbaggrund i overgangen fra folkeskole til en relevant ungdomsuddannelse, der matcher færdigheder fra folkeskolen.

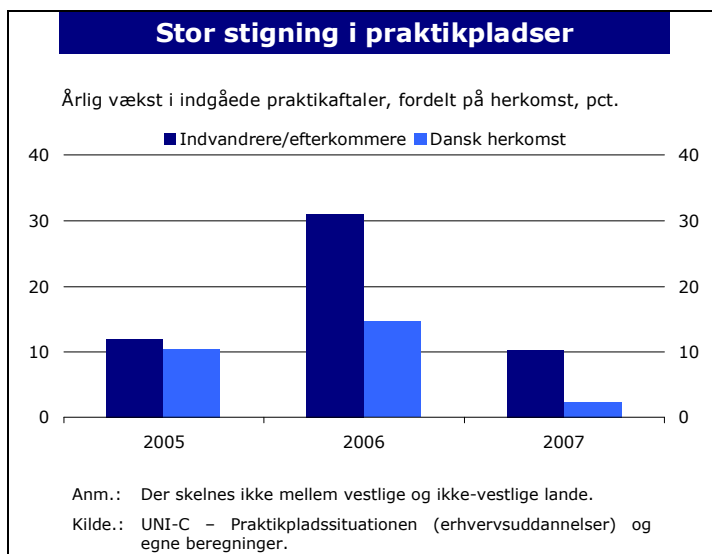
Hvis flere indvandrere og efterkommere fremover skal kunne gennemføre en erhvervsuddannelse skal flere indvandrere og efterkommere samtidig være bedre til at læse og regne, når de forlader folkeskolen.

Stor vækst i praktikpladser

Stor stigning i praktikpladser

Der har været en stor stigning i praktikaftaler mellem virksomheder og indvandrere og efterkommere i forbindelse med hovedforløbene på erhvervsuddannelserne, jf. figur 2.12.

Figur 2.12

Det stigende antal aftaler om praktikpladser tyder på, at flere indvandrere og efterkommere fremover får en erhvervsuddannelse.

Markant flere praktikpladser

Der er således indgået knap 7.700 nye aftaler om praktikpladser i perioden 2005 til 2007, jf. figur 2.13.

Figur 2.13

**Pænt 1. halvår
2008**

I 1. halvår 2008 er der indgået 1.489 nye aftaler om praktikpladser for indvandrere og efterkommere. Det svarer til en lille stigning i forhold til niveauet for 1. halvår 2007, hvor der blev indgået 1.423 nye praktikpladsaftaler for indvandrere og efterkommere.

**Indvandrere ligner
personer med
dansk herkomst**

Indvandrere og efterkommeres fordeling på uddannelsesretninger inden for erhvervsuddannelserne ligner på mange områder den fordeling, der er for personer med dansk oprindelse, jf. tabel 2.2.

Tabel 2.2

Lille forskel i praktikvalg		
Andel af igangværende aftaler om praktik indenfor 12 uddannelsesretninger, pct., 2007	Indvandrere og efterkommere	Personer med dansk herkomst
Bil, fly og andre transportmidler	7,7	8,3
Bygge og anlæg	19,8	24,8
Bygnings- og brugerservice	1,2	0,8
Dyr, planter og natur	1,9	3,1
Krop og stil	3,0	3,6
Mad til mennesker	9,7	8,3
Medieproduktion	1,5	1,8
Merkantil	25,9	25,6
Produktion og udvikling	9,5	9,3
Strøm, styring og it	8,4	9,6
Sundhed, omsorg og pædagogik	8,2	1,8
Transport og logistik	3,3	3,0
I alt	100	100

Anm.: Det skelnes ikke mellem vestlige og ikke-vestlige lande.
Kilde: UNI-C - Praktikpladssituationen (erhvervsuddannelser) og egne beregninger.

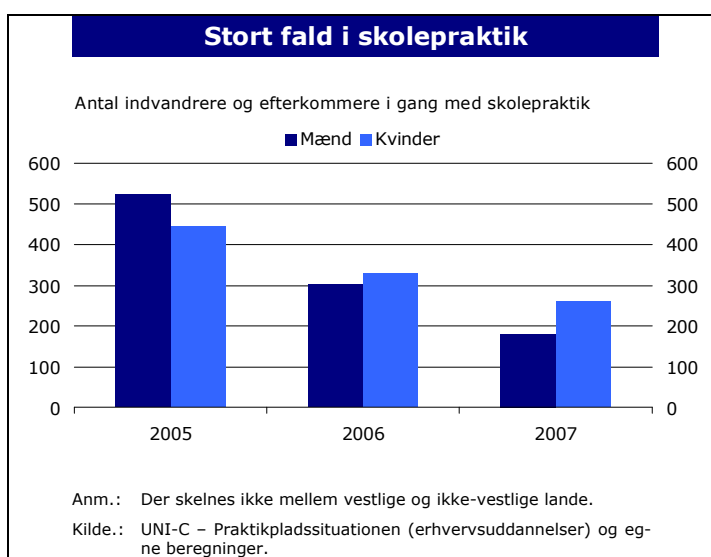
Dog vælger indvandrere og efterkommere i mindre grad bygge- og anlægsuddannelserne og i højere grad sundhed, omsorg og pædagogik end personer med dansk herkomst.

Kraftigt fald i skolepraktik

Langt færre i skolepraktik

Den store stigning i praktikpladser til indvandrere og efterkommere har medført, at indvandrere og efterkommere, der er i gang med skolepraktik, er mere end halveret fra 2005 til 2007, jf. figur 2.14.

Figur 2.14

Andelen i skolepraktik er steget

I den samme periode er indvandrere og efterkommeres andel af elever i skolepraktik steget fra 22 pct. i 2005 til 27 pct. i 2007.

Det store fald i skolepraktikpladser skal også ses på baggrund af en ændring af lovgivningen om skolepraktik i 2005, hvor der er indført adgangsbegrænsning på skolepraktikordningen inden for et udvalgt antal uddannelsesretninger.

Overvægt af indvandrerkvinder i skolepraktik

Kvindelige indvandrere og efterkommere udgør 49 pct. af indvandrere og efterkommere i gang med en erhvervsuddannelse.

Mange kvinder i skolepraktik

Kvindelige indvandrere og efterkommere udgør langt over halvdelen af indvandrere og efterkommere i skolepraktik, idet deres andel er steget fra 46 pct. i 2005 til 59 pct. i 2007.

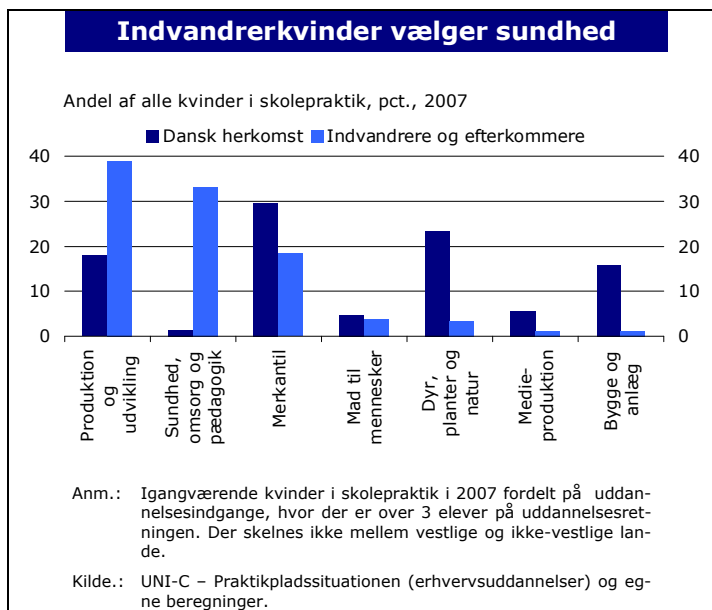
Indvandrerkvinder tilbage i skolepraktik

Både mænd og kvinder med indvandrerbaggrund kommer altså i højere grad i praktik på virksomheder, men stigningen for mænd er større end for kvinder.

Det samme mønster findes ikke blandt personer med dansk herkomst. Her udgør kvinder 43 pct. af personer i gang med en erhvervsuddannelse, mens de udgør 41 pct. af personer, der er i gang med en skolepraktik.

Kvindelige indvandrere og efterkommere vælger især skolepraktik inden for produktion og udvikling, sundhed, omsorg og pædagogik samt de merkantile retninger, jf. figur 2.15.

Figur 2.15

Indvandrerkvinder vælger oftere sundhed

Til forskel fra kvindelige indvandrere og efterkommere kommer kvinder med dansk herkomst stort set ikke i skolepraktik inden for sundhed, omsorg og pædagogik, men de, der ender i skolepraktik, gør det primært inden for merkantil samt dyr, planter og natur.

Tandlægeområdet er populært

Kvindelige indvandrere i skolepraktik er koncentreret inden for uddannelsesretningerne tandklinikassistent og laboratorietekniker, jf. tabel 2.3.

Tabel 2.3

Tandlægeområdet er populært		
Andel af kvinder i skolepraktik fordelt på uddannelser med flest kvinder i skolepraktik, pct.	Indvandrere	Dansk herkomst
Kontoruddannelser generelt	13,3	17,3
Tandklinikassistent	33,1	1,2
Laboratorietandtekniker	32,3	3,0
Beklædningshåndværker	6,1	14,4
Bygningsmaler	-	15,5
Dyrepasser	1,1	18,2

Anm.: Der skelnes ikke mellem vestlige og ikke-vestlige lande.
 Kilde.: UNI-C – Praktikpladssituationen (erhvervsuddannelser) og egne beregninger.

Kvinder med dansk herkomst vælger flere uddannelser

Kvinder med dansk herkomst i skolepraktik er sammenlignet med kvindelige indvandrere spredt ud på flere uddannelser. Kvinder med dansk herkomst er især i skolepraktik inden for kontoruddannelse generelt, beklædningshåndværker, bygningsmaler og dyrepasser.

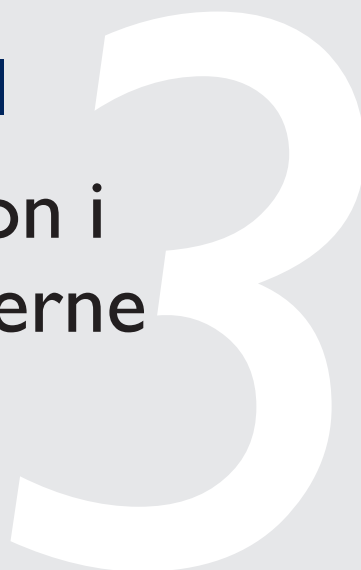
Det kunne tyde på, at kvinder med indvandrerbaggrund ikke søger så bredt på uddannelserne, som kvinder med dansk herkomst.

IKKE-VESTLIGE INDVANDRERE

& ARBEJDSMARKEDET

Integration i kommunerne

3.1 Sammenfatning	side 87
3.2 Plads til forbedret integration	side 88
3.3 Brug for bedre match	side 96
Appendiks	
3.1 Kommunernes rammevilkår	side 108

3.1 Sammenfatning

Der er stor forskel på indvandrere i arbejdsstyrken

Indvandrere er tilknyttet arbejdsmarkedet meget forskelligt i de enkelte kommuner. I nogle kommuner har indvandrere en høj deltagelse på arbejdsmarkedet. I andre er den væsentligt lavere.

Forskellene skyldes ikke kun, at vilkårene for at få indvandrere i arbejde er forskellige. Selv blandt kommuner, der har sammenlignelige vilkår for at få indvandrere i job, er der vidt forskellige resultater.

Selv for den samme herkomstgruppe er der forskelle

En årsag til forskellene mellem kommunernes resultater kan være, at kommunerne skal integrere forskellige herkomstgrupper af indvandrere, der overordnet er tilknyttet arbejdsmarkedet i forskelligt omfang. Beskæftigelsen for tyrkiske mænd svinger dog meget på tværs af kommunerne.

Hovedparten af de kommuner, hvor der bor flest indvandrere, har en større andel af nytilkomne indvandrere i job end landsgennemsnittet. Anderledes er det for indvandrere med mere end 10 års ophold. Her er andelen af indvandrere i beskæftigelse under eller på landsgennemsnittet i hovedparten af de store indvandrerkommuner.

Indvandrere har været længere tid på kontanthjælp

Indvandrere på kontanthjælp, der kommer i job eller starter på en uddannelse, har i gennemsnit været længere tid på kontanthjælp end personer med dansk herkomst.

Nyledige indvandrere er i 2007 langt hurtigere i job end i 1999. I 2000 var der markant forskel på, hvor stor en andel af nyledige indvandrere fra ikke-vestlige lande og personer med dansk herkomst der efter ét år fortsat var på kontanthjælp. Den forskel er fra 2000 til 2007 stort set udjævnet.

3.2 Plads til forbedret integration

Kommunerne og jobcentrene spiller en væsentlig rolle, når det gælder om at integrere indvandrere på arbejdsmarkedet.

Kommunalt ansvar over for kontanthjælpsmodtagere

Kommunerne gennemfører det treårige introduktionsprogram for nytilkomne indvandrere. Ligesom den kommunale del af jobcentrene har ansvaret for beskæftigelsesindsatsen over for de mange ikke-vestlige indvandrere, der modtager kontanthjælp og starthjælp.

40 pct. af alle ikke-vestlige indvandrere står uden for arbejdsmarkedet, men niveauet svinger mellem kommunerne. Hvis det fortsat skal lykkes at øge indvandreres tilknytning til arbejdsmarkedet, har kommunernes indsats derfor afgørende betydning.

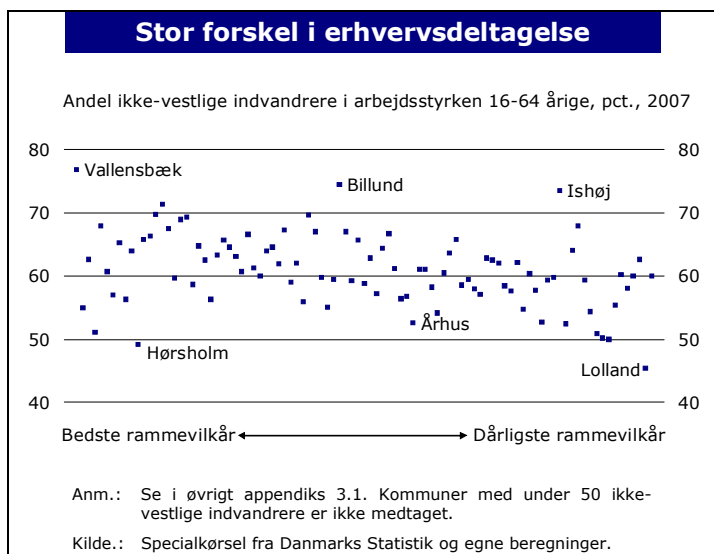
Rammevilkår har ingen betydning

Kommunerne har forskellige rammebetingelser for at nedbringe antallet af indvandrere på overførselsindkomst og få flere i job, jf. appendiks 3.1.

Rammevilkårene har imidlertid stort set ingen betydning for kommunernes resultater på integrationsområdet.

I Hørsholm, som har nogle af landets bedste rammevilkår, indgår 49 pct. af ikke-vestlige indvandrere i arbejdsstyrken. På Lolland med nogle af landets dårligste rammebetingelser indgår 45 pct. af ikke-vestlige indvandrere i arbejdsstyrken, jf. figur 3.1.

Figur 3.1

**Potentiale på
16.000 flere ind-
vandrere**

Der vil være godt 16.000 flere indvandrere i arbejdsstyrken, hvis alle jobcentre havde den samme høje andel af indvandrere i arbejdsstyrken som de bedste jobcentre inden for hver af de 10 klynger af sammenlignelige jobcentre, jf. boks 3.1. Det svarer til, at ikke-vestlige indvandrers erhvervsdeltagelse stiger fra 60 pct. til 68 pct.

Klynger af jobcentre

På tværs af forskellige ydelsestyper har Arbejdsmarkedsstyrelsen klynget kommunernes jobcentre sammen i 10 klynger, så en kommunes jobcenter kan sammenlignes med jobcentre, der ligner den mest.

Jobcentrene er klynget sammen, så der er taget højde for, at der er forskellige sammensætninger af ydelsesmodtagere. F.eks. har storbykommuner ofte rammevilkår, der peger i retning af mange kontanthjælpsdage pr. borger og få sygedagpengedage pr. borger, mens det omvendte er tilfældet for nogle landkommuner. Selvom by- og landkommuner derfor måske har lige mange ydelsesdage samlet set, skal de placeres i hver deres klynge, da de har vidt forskellige udfordringer, jf. Arbejdsmarkedsstyrelsen (2006).

50 pct. af indvandrere bor i 10 kommuner

Knap halvdelen af alle ikke-vestlige indvandrere mellem 16 og 64 år bor i kun ti kommuner. 30 pct. af 16-64-årige med dansk herkomst bor i de samme 10 kommuner.

På tværs af de ti kommuner er der stor forskel på ikke-vestlige indvandreres arbejdsmarkedstilknytning. Andelen tilknyttet arbejdsmarkedet svinger fra 50 pct. til 67 pct.

Der er markante forskelle i andelen med en given landebaggrund, der er i beskæftigelse.

Der er 20 pct. points forskel i andelen af tyrkiske indvandrermand i beskæftigelse i henholdsvis Brøndby og Odense, jf. figur 3.2.

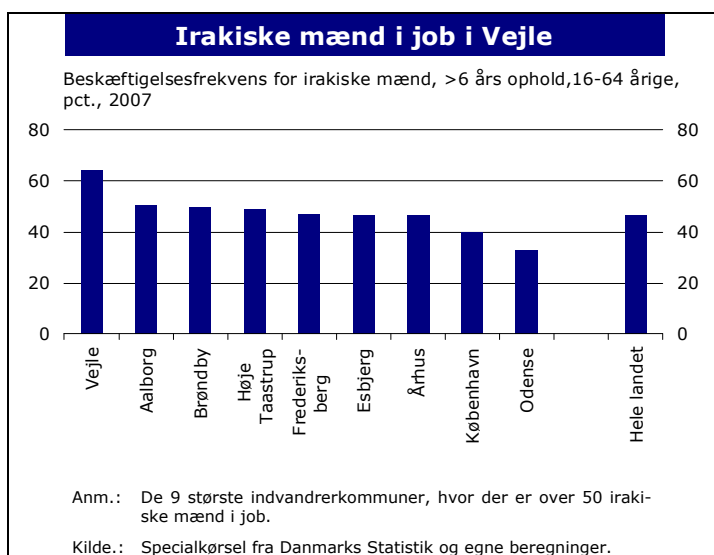
Figur 3.2

Kommuneforskelle for irakiske mænd

For irakiske mænd er der en endnu større forskel på beskæftigelsen mellem de største indvandrerkommuner. 30 pct.point flere er i beskæftigelse i Vejle, end der er i Odense, jf. figur 3.3.

Figur 3.3

Hovedparten af de store indvandrerkommuner har en beskæftigelsesandel på ca. 50 pct.

350 flere i job, hvis Odense lignede Vejle og Brøndby

Odense har klart den dårligste beskæftigelse for både tyrkiske og irakiske mænd. Hvis Odense havde den samme beskæftigelsesfrekvens for henholdsvis tyrkiske og irakiske mænd som Brøndby og Vejle, ville der være 129 flere tyrkiske mænd og 225 flere irakiske mænd i job i Odense.

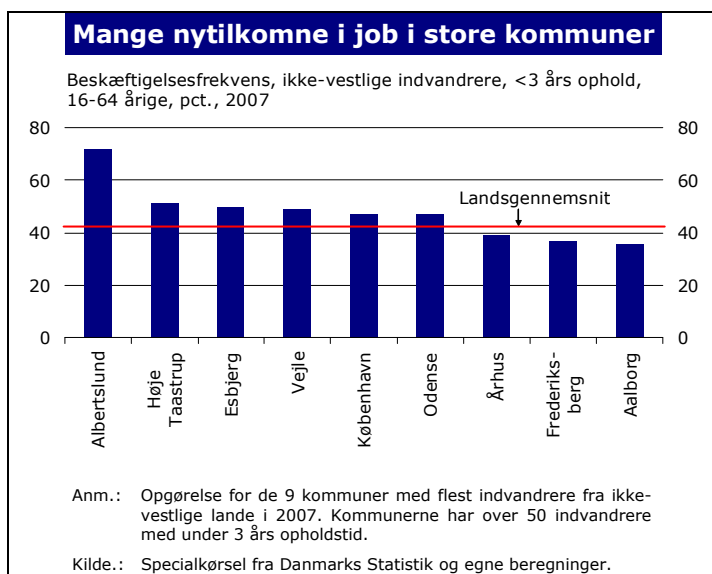
Store kommuner bedre til tidlig integration

Store kommuner gode til integration af nyankomne

Der er stor forskel på integrationen af indvandrere med under 3 års ophold i Danmark i de store indvandrerkommuner.

Albertslund gør det bedst af de største indvandrerkommuner. Her er 72 pct. af alle ikke-vestlige indvandrere med en opholdstid under 3 år i job. Det er dobbelt så mange som i Aalborg, hvor 36 pct. er i beskæftigelse, jf. figur 3.4.

Figur 3.4

Hvad gør Albertslund

Jobcenterchefen i Albertslund peger på, at:

Den høje andel af nytilkomne, der er i job i Albertslund, hænger sammen med, at nytilkomne indvandrere har et godt netværk, som de bruger til at få job igennem.

Der er derfor kun et mindre antal af nytilkomne indvandrere, som jobcentret møder.

For indvandrere, der melder sig hos jobcentret, er der de bedste erfaringer med at få integreret indvandrere, hvis der er fokus på jobsøgning.

Fokus på jobsøgning

Nytilkomne indvandrere, der er omfattet af integrationsloven, holder jobcentret samtaler med minimum hver 3. måned, uanset om borgeren er i arbejde, under uddannelse eller lign. Jobcentret hjælper til arbejde og iværksætter virksomhedspraktikker og løntilskud til alle, der ønsker hjælpen.

Jobklubber for nyledige, hvor den enkelte bl.a. får viden om jobsøgning og arbejdsmarkedet, cv-skrivning og kendskab til relevante jobsøgningssteder på nettet.

Tæt kontakt nødvendigt

For personer, der har været på kontanthjælp længere tid, er der brug for at have en tæt kontakt til den enkelte. Kontakten og dialogen er en motivation for den enkelte og er bygget op om støtte og hjælp til jobsøgning.

Støtte af særligt uddannede mentorer

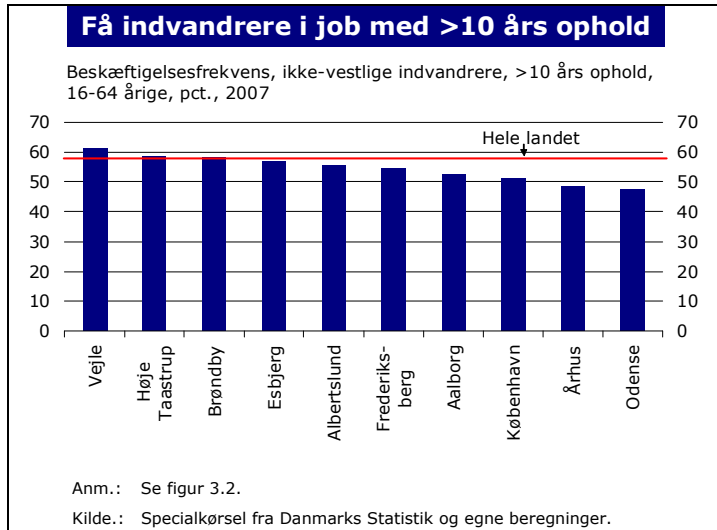
Målet for jobcentret er at få den enkelte ud i tilbud eller job på virksomhederne. Der er i mange tilfælde brug for en ekstra støtte til at få indslusningen til at lykkes. Den ydes i form af særligt uddannede mentorer.

Jobcentret har uddannet et mindre korps af mentorer på lokale virksomheder. Mentorer er derfor godt rustet til at tage imod personer, der er langt fra arbejdsmarkedet, og takle evt. problemer, der kan opstå.

Store kommuner imponerer ikke

Under halvdelen af største indvandrerkommuner er på samme niveau som landsgennemsnittet, når det gælder integration af indvandrere med over ti års ophold i landet, jf. figur 3.5.

Figur 3.5

Der er en forskel på mere end ca. 14 pct.point mellem den kommune med den højeste beskæftigelsesandel og kommunen med den mindste andel af indvandrere i beskæftigelse.

**Hurtigt i gang -
også ude på en
virksomhed**

**Stort kendskab til
virksomheder**

**Tæt opfølgning,
der har konsekvenser**

Hvad gør Vejle Kommune

Leder af integrationsafdelingen i Jobcenter Vejle peger på tre grunde til Vejles resultater:

Senest 1 måned efter, at jobcentret har overtaget ansvaret for integrationsindsatsen, skal nytilkomne indvandrere i gang med et fuldt introduktionsprogram på 37 timer ugentligt, der forbereder den enkelte til job.

Vejle tænker i job eller udslusning på en virksomhed tidligt i et integrationsforløb, så den nytilkomne indvandrer får en træningsbane for at øve dansk med kolleger.

Vejle bruger jobkonsulenternes tætte samarbejde med virksomheder og kendskab til jobmuligheder meget målrettet til at afklare jobmuligheder og skaffe indvandrere job.

Jobkonsulenterne hjælper med at skabe kontakt til virksomheder, hjælper med udfærdigelsen af jobansøgninger eller er med ved 1. samtale på virksomheden.

Forud går typisk en afklaring og afprøvning af den enkeltes mødestabilitet og evne til at samarbejde på en arbejdsplads.

Medarbejdere sørger for en tæt opfølgning, så selv små forhindringer bliver ryddet af vejen. Opstår der problemer, mens en ledig f.eks. er i virksomhedspraktik eller deltager i et afklaringsforløb hos en anden aktør og den enkelte f.eks. ikke møder op, går jobcentret ind med det samme og laver en aftale med den enkelte og virksomheden, der gør, at den enkelte er i stand til at fortsætte.

Vil den enkelte ikke medvirke i en sådan ny aftale, eller er der tegn på, at den enkelte ikke ønsker at deltage, har det konsekvenser med det samme.

3.3 Brug for bedre match

Ikke-vestlige kontanthjælpsmodtageres vej til arbejdsmarkedet er blandt andet påvirket af jobcentrenes visitation, kontaktforløb, aktiveringsindsats og administration af rådighedsreglerne.

Jobcentrene skal vurdere jobparathed

En vigtig opgave er vurderingen af kontanthjælpsmodtageres jobparathed. Den kommunale del af jobcentrene skal inddele kontanthjælpsmodtagere i matchkategorierne 1-5.

Vurderer et jobcenter, at den enkelte er parat til at tage et job, er der tre kategorier, som jobcentret skal inddele den enkelte i. I matchkategori 1 vurderes den enkelte umiddelbart at kunne tage et job. I kategori 2 til 3 kan den enkelte have brug for et tilbud fra kommunen for at komme i job.

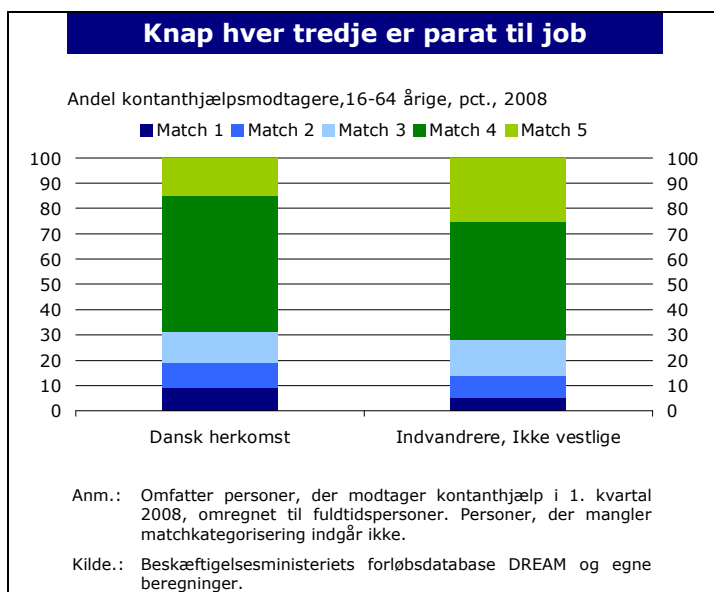
Hvis jobcentret vurderer, at den enkelte er længere væk fra arbejdsmarkedet, skal den enkelte placeres i match 4 eller 5. Personer, der er vurderet i kategori 4 eller 5, kan have brug for en mere omfattende og længerevarende indsats fra jobcentret.

Hver tredje er parat til job

Ca. 30 pct. er vurderet til at være parat til job

Der er generelt ikke stor forskel på jobcentrenes vurdering af arbejdsmarkedsparathed blandt personer med dansk herkomst og indvandrere på kontanthjælp. Ca. 30 pct. af kontanthjælpsmodtagerne er blevet vurderet til at være klar til at tage et job, jf. figur 3.6.

Figur 3.6

Mange er vurderet parat til at tage et job

Det svarer til, at jobcentrene har vurderet knap 20.000 personer med dansk herkomst og 7.100 indvandrere til at være i matchkategori 1-3 og dermed vurderet parat til at kunne tage et job.

... og mange stillinger er ubesatte

Samtidig er der ca. 7.000 ubesatte stillinger, som det ikke kræver en særlig uddannelsesmæssig baggrund at varetage, jf. Arbejdsmarkedsstyrelsen (2008).

De fem stillingskategorier med flest ledige stillinger er inden for rengøring, chauffør, pædagogmedhjælper, køkkenpersonale og lagerarbejde, jf. tabel 3.1.

Tabel 3.1

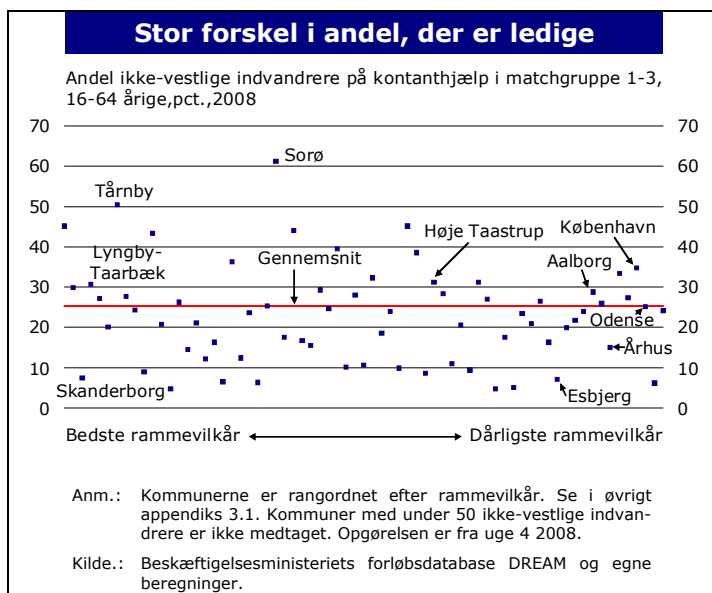
Top 5 over ubesatte stillinger	
De 5 stillingsbetegnelser med flest ubesatte ikke-faglærte job	Forår 2008
Rengøring	1.014
Chauffør	920
Pædagogmedhjælper	698
Køkkenpersonale	556
Lagerarbejde	428

Anm.: Interviewene er gennemført i perioden fra ultimo december 2007 til primo april 2008.
 Kilde.: Arbejdsmarkedsstyrelsen (2008).

Kommuneforskelle i visitation

Variationen i vurderinger af ikke-vestlige kontanthjælpsmodtageres evne til at påtage sig et arbejde er stor på tværs af kommuner, og de hænger ikke sammen med rammevilkår på kontanthjælpsområdet, jf. figur 3.7.

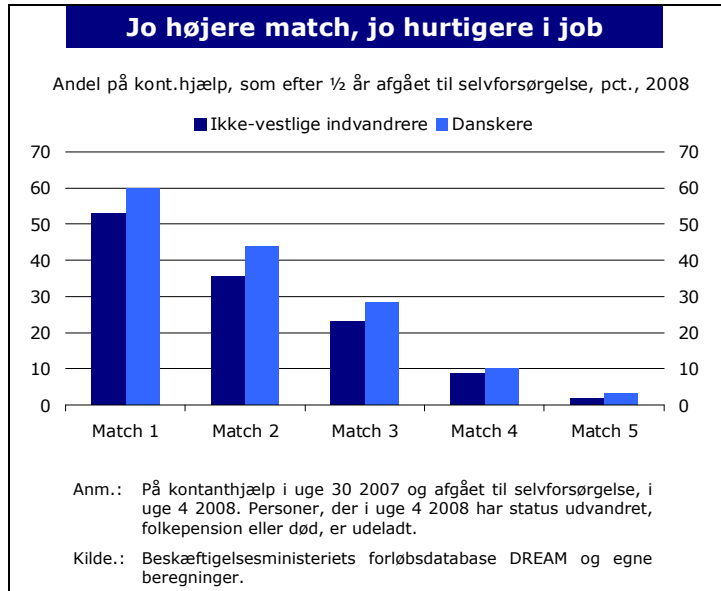
Figur 3.7

Jo højere match til arbejdsmarkedet, jo hurtigere i job

For både indvandrere og personer med dansk herkomst har det stor betydning for, hvor hurtigt man kommer i job, hvor tæt den enkelte er vurderet til at være på arbejdsmarkedet. Ikke-vestlige indvandrere i matchkategori 1-3 kommer på landsplan hurtigere i job end personer placeret i matchkategori 4 og 5, jf. figur 3.8.

Figur 3.8

Personer med dansk herkomst afgår i højere grad til selvforsørgelse end indvandrere.

Ca. 10 pct. af indvandrere og personer med dansk herkomst i matchkategori 4-5 kommer i job, selvom de er vurderet til at være langt fra arbejdsmarkedet.

For samme match er færre indvandrere i job

Selvom andelen af personer med dansk herkomst og indvandrere på kontanthjælp, der vurderes at være parate til beskæftigelse, er stort set ens, så forlader en større andel af personer med dansk herkomst kontanthjælp.

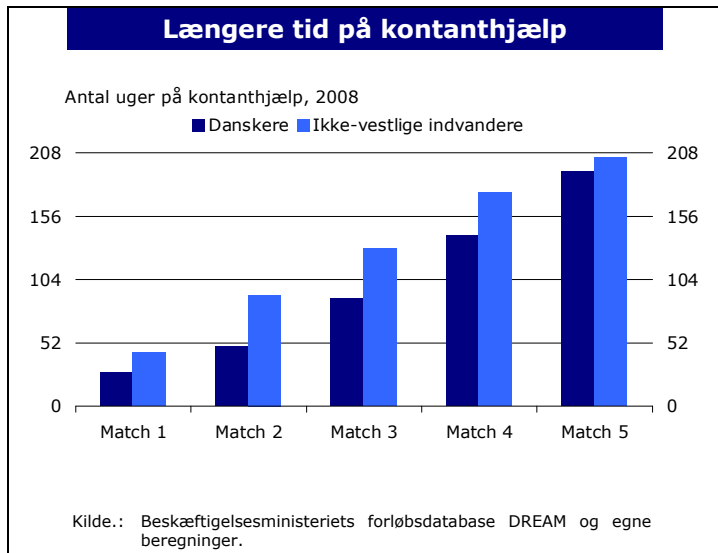
Indvandrere længere tid på kontanthjælp

Indvandrere længere tid på kontanthjælp

Ikke-vestlige indvandrere har i gennemsnit været på kontanthjælp i længere tid end personer med dansk herkomst. I gennemsnit har indvandrere været på kontanthjælp i 161 uger, mens det for personer med dansk herkomst er 122 uger.

I gennemsnit har personer med dansk herkomst i matchkategori 1 været på kontanthjælp i 27 uger, mens indvandrere i match har været på kontanthjælp i gennemsnit 44 uger, jf. figur 3.9.

Figur 3.9

Forskellen på ancienniteten i kontanthjælpssystemet for indvandrere og personer med dansk herkomst er størst for matchkategori 2 og mindst for matchkategori 5.

Tyder på, at indvandrere fastholdes

Det tyder derfor på, at indvandrere bliver fastholdt i kontanthjælp sammenlignet med personer med dansk herkomst.

Længere tid på kontanthjælp før job

Af kontanthjælpsmodtagere med dansk herkomst, der er kommet i beskæftigelse eller uddannelse fra starten 2007 til starten 2008, var 74 pct. kategoriseret som matchkategori 1-3. Blandt indvandrere var det 70 pct., jf. Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM.

Indvandrere på kontanthjælp læn- gere før job

Indvandrere i matchkategori 1-3, der har fået job eller er startet på uddannelse i løbet af 2007, har været ledige i op til dobbelt så lang tid som personer med dansk herkomst, når de forlader kontanthjælpssystemet, jf. tabel 3.2.

Tabel 3.2

Indvandrere længere tid på kontanthjælp		
Gns. periode på kontanthjælp inden selvforsørgelse eller start i uddannelse, uger, 16-64 år, 2008	Dansk herkomst	Ikke-vestlige indvandrere
Matchkategori 1	17	36
Matchkategori 2	30	39
Matchkategori 3	49	72
Matchkategori 4	73	105
Matchkategori 5	93	122

Kilde.: Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM og egne beregninger.

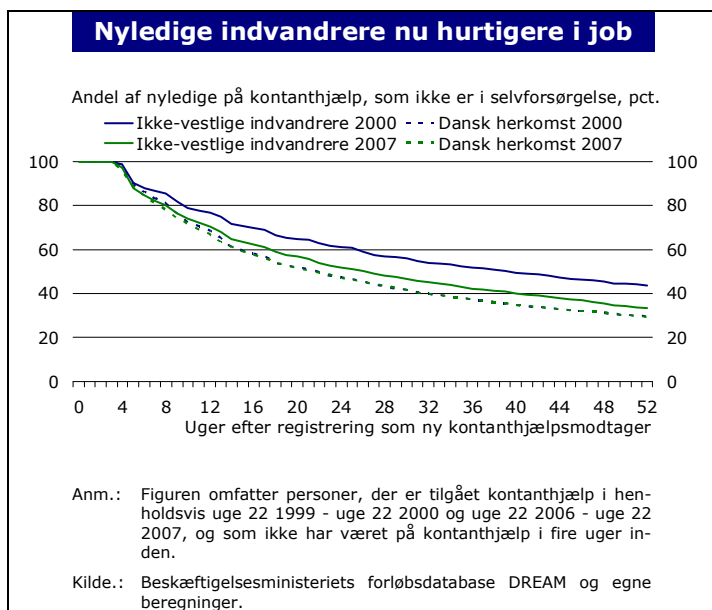
Indvandrere, der forlader matchkategori 4 og 5, har i gennemsnit været i kontanthjælpssystemet i over 2 år.

Indvandrere kommer nu hurtigere i job

Nyledige indvandrere hurtigere i job

Nyledige indvandrere på kontanthjælp kommer hurtigere i job end tidligere. 44 pct. af nyledige indvandrere var i 2000 stadig ledige et år efter. I 2007 var den tilsvarende andel 33 pct., jf. figur 3.10.

Figur 3.10

For nyledige med dansk herkomst har der ikke været tilsvarende fremgang. I 2007 er knap 30 pct. af nyledige med dansk herkomst fortsat ledige efter ét år.

Forskellen er stort set udjævnet fra 2000 til 2007

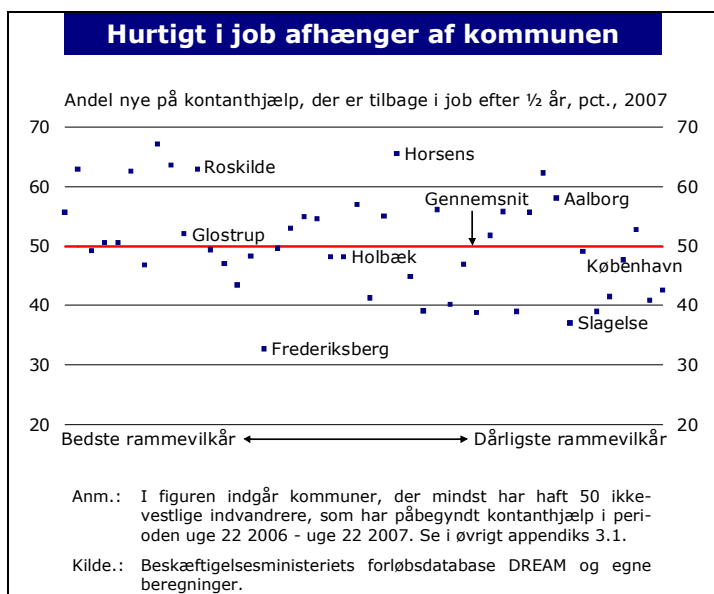
Den markante forskel mellem indvandrere og personer med dansk herkomst, der var i 2000, er i 2007 stort set udjævnet. Lidt flere indvandrere end personer med dansk herkomst er dog fortsat på kontanthjælp efter ét år.

Kommunale forskelle for nyledige indvandrere

I nogle kommuner er nyledige indvandrere på kontanthjælp hurtigere tilbage i job end andre. De kommunale rammebetingelser på kontanthjælpsområdet er stort set uden betydning.

Aalborg og Århus kommune har ensartede rammebetingelser for at få kontanthjælpsmodtagere i job. Alligevel er mere end 58 pct. af nyledige ikke-vestlige indvandrere tilbage i job i Aalborg efter et halvt år, mens det kun er godt 49 pct. i Århus, jf. figur 3.11.

Figur 3.11

Aktiveringsindsats vidt forskellig

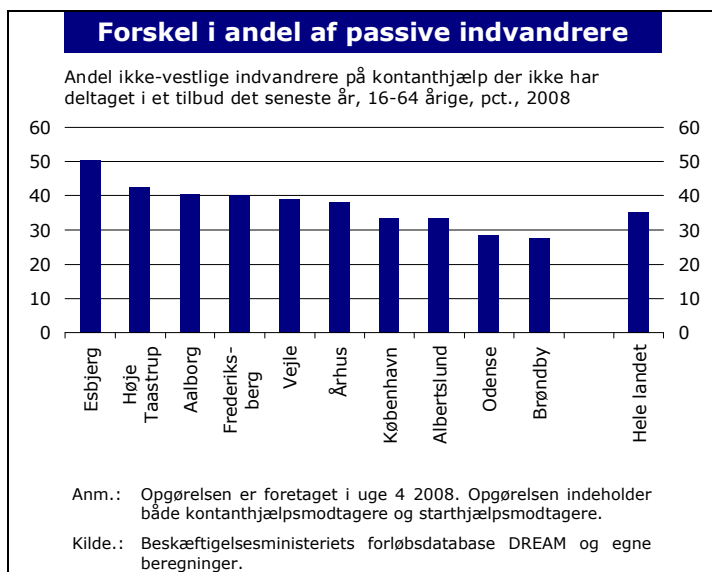
Aktivering skal lede til job

Formålet med jobcentrenes aktivering af kontanthjælpsmodtagere bør være at få den enkelte hurtigst muligt i job.

Forskellig indsats på tværs af kommuner

Gennemsnitligt går mere end en tredjedel af ikke-vestlige indvandrere passive i mere end et år. Der er stor variation på tværs af kommunerne. Blandt store indvandrerkommuner varierer andelen, som har været passive i mere end et år, fra 27 pct. i Brøndby til godt 50 pct. i Esbjerg, jf. figur 3.12.

Figur 3.12

Kombinationsforløb giver mest effekt

Virksomhedsrettet tilbud bruges forskelligt

Jobcentrenes indsats fører oftere til job og uddannelse, hvis den lediges sociale eller personlige problemer afhjælpes samtidig med, at den enkelte er på en arbejdsplads.

En beskæftigelsesindsats, der har et klart sigte på at få den enkelte ind på arbejdsmarkedet eller i uddannelse har samtidig den fordel, at den enkelte kan se, at hver aktivitet nedbringer afstanden til arbejdsmarkedet, jf. Rambøll Management (2008).

**Trappemodellen
gør den enkelte
parat til job**

Det er ovenstående principper, som er bærende i den såkaldte trappemodell for integration af indvandrere, der er en udløber af firepartsdrøftelserne i 2002 mellem regeringen og arbejdsmarkedets parter. Trappemodellen består af virksomhedsrettede aktiveringstilbud, kombineret med faglig og sproglig opkvalificering, hvor den enkelte gradvist bliver parat til et ordinært job, jf. boks 3.4.

Boks 3.4

Trappemodellen for integration

- 1. Aktiv start:* Vejledning og opkvalificering - for eksempel kompetenceafklaring, jobsøgning og basal danskundervisning.
- 2. Virksomhedspraktik:* Opkvalificering på en virksomhed i op til 13 uger og i særlige tilfælde 26 uger eller længere, således at virksomheden og den ledige har mulighed for at se hinanden an. Den ledige bibeholder det offentlige forsørgelsesgrundlag.
- 3. Introduktion til ordinær ansættelse:* Introduktion til ordinær ansættelse via ansættelse med løntilskud i op til 52 uger eller ansættelse på særlige løn- og ansættelsesvilkår.
- 4. Ordinært arbejde:* Job på ordinære vilkår.

De enkelte elementer i trappemodellen kan stå alene eller kombineres. Det vil ikke være alle, som har behov for at gennemgå alle trin i modellen. Kommunen yder tilskud til sproglig og faglig opkvalificering i kombination med de jobrettede forløb i trappemodellen. F.eks. kan virksomhedspraktik eller job med løntilskud kombineres med danskundervisning finansieret af det offentlige.

12 konkrete jobpakker lavet til 12 konkrete stillinger

Siden har arbejdsmarkedets parter udviklet trappe-modellen ved at sammensætte 12 konkrete forløb, også kaldet jobpakker. En jobpakke opkvalificerer den enkelte trin for trin gennem bl.a. faglige kurser og praktikforløb på virksomheder til f.eks. at være butiksmedhjælper, kabel- og ledningsmedarbejder eller produktionsmedarbejder i industrien.

VIP2, der er et fælles integrationsprojekt mellem DA, LO og KL, afprøver jobpakker i 5 kommuner. Foreløbige resultater fra VIP2 tyder på, at jobpakker er særligt velegnede til indvandrere i matchkategori 4, jf. mthconsult (2008).

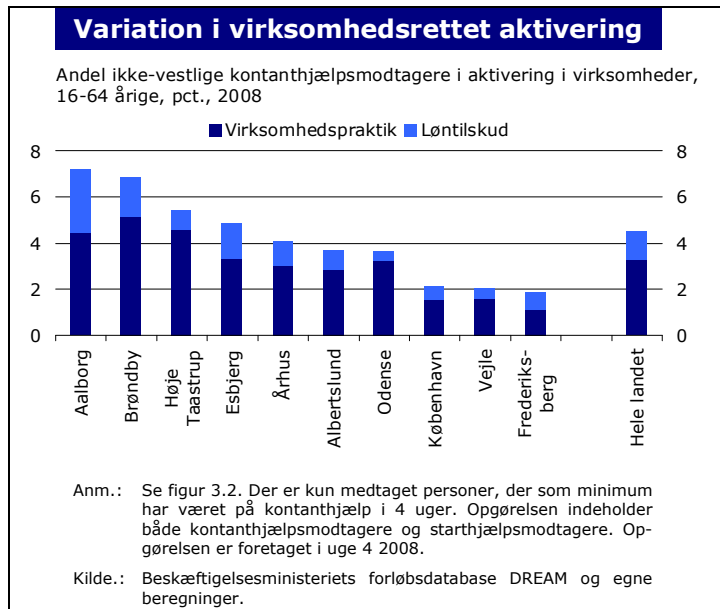
Færre indvandrere i virksomhedsrettet aktivering ...

4,5 pct. ikke-vestlige indvandrere deltager i virksomhedsrettet aktivering. Knap 8 pct. af personer med dansk herkomst deltager i virksomhedsrettet aktivering.

... men stor kommunal variation

Blandt kommuner med mange ikke-vestlige indvandrere er der stor variation i omfanget af virksomhedsrettet aktivering. I Aalborg er 7,2 pct. af kontanthjælpsmodtagere i aktivering på virksomhederne, mens det kun er knap 1,9 pct. i Frederiksberg, jf. figur 3.13.

Figur 3.13

Appendiks 3.1

Kommunernes rammevilkår

I tilknytning til Arbejdsmarkedsstyrelsens portal www.jobindsats.dk har SFI og AKF i samarbejde udarbejdet et redskab, der gør det muligt at sammenligne resultaterne af beskæftigelsesindsatsen i landets 98 kommuner.

Kommunerne rangordnes efter lignende karakteristika

Kommunerne bliver rangordnet ud fra befolkningens karakteristika – bl.a. køn, alder, helbred, uddannelse, etnisk oprindelse, familie-, bolig- og arbejdsmæssige forhold – og lokale arbejdsmarkedsforhold (kommunens ledighedsprocent, sæsonvariationen i kommunens ledighed og andelen af jobåbninger i amtet). På baggrund af disse karakteristika beregnes antallet af dage af året, 18-59-årige borgere i den enkelte kommune i gennemsnit må forventes at modtage forsørgelsesydelse, og kommunerne rangordnes herudfra. Kommunen med det laveste antal dage har således de bedste rammevilkår.

Rangordningerne er lavet for i alt fem kategorier af ydelser: alle forsørgelsesydelser inklusiv førtidspension, alle forsørgelsesydelser eksklusiv førtidspension, kontanthjælpsydelser, arbejdsløshedsdagpenge og sygedagpenge.

I kapitel 3 benyttes to af disse kategorier (alle forsørgelsesydelser inkl. førtidspension samt kontanthjælpsydelser) til at sammenligne kommuner med nogenlunde ens rammevilkår.

Tabel 3.3 viser en opstilling af kommunernes rang. Rang 1 indikerer mest ugunstige rammevilkår, mens rang 98 indikerer mest gunstige rammevilkår.

Tabel 3.3

Rammevilkår fordelt på kommuner				
Kommuner	Alle forsørgelsesydelser inkl. førtidspension		Kontanthjælpsydelser	
	Rang	Forventet antal dage	Rang	Forventet antal dage
København	34	72,2	4	19,8
Frederiksberg	76	56,8	43	12,8
Ballerup	71	58,9	37	13,4
Brøndby	16	79,0	2	20,3
Dragør	97	35,8	96	6,4
Gentofte	95	39,7	93	7,9
Gladsaxe	83	53,0	47	12,6
Glostrup	80	56,2	58	12,0
Herlev	70	60,2	15	15,3
Albertslund	35	72,5	5	19,0
Hvidovre	60	64,0	24	14,5
Høje-Taastrup	74	58,4	29	13,9
Lyngby-Taarbæk	93	40,8	86	9,2
Rødovre	47	68,1	20	14,9
Rudersdal	92	42,6	89	8,8
Ishøj	18	78,5	6	18,8
Tårnby	84	52,2	80	9,9
Vallensbæk	98	32,6	98	5,1
Allerød	96	39,1	95	6,9
Furesø	89	46,4	72	10,7
Fredensborg	79	56,3	44	12,8
Frederikssund	78	56,5	77	10,2
Frederiksværk-Hundested	23	76,0	42	12,8
Gribskov	66	62,1	85	9,3
Helsingør	45	68,5	16	15,2
Hillerød	82	55,1	69	11,4
Hørsholm	88	46,5	88	8,9

Egedal	94	40,2	97	6,3
Lejre	90	46,4	94	7,5
Greve	73	58,5	49	12,5
Køge	51	65,9	40	13,2
Roskilde	75	57,7	61	11,8
Solrød	91	45,2	92	8,0
Odsherred	14	79,5	35	13,5
Faxe	57	64,6	56	12,2
Holbæk	61	63,6	31	13,7
Kalundborg	13	79,6	17	15,0
Ringsted	42	69,9	30	13,7
Slagelse	8	83,5	8	18,1
Sorø	58	64,6	52	12,3
Lolland	4	100,1	1	20,6
Guldborgsund	9	83,4	13	15,3
Næstved	41	70,4	32	13,7
Stevns	67	62,1	81	9,7
Vordingborg	12	79,9	23	14,6
Bornholm	5	91,5	25	14,5
Assens	27	75,0	53	12,2
Faaborg-Midtfyn	33	72,8	60	11,9
Kerteminde	29	73,3	50	12,5
Middelfart	46	68,2	66	11,5
Nyborg	21	76,7	19	14,9
Odense	11	80,6	3	19,9
Svendborg	17	78,7	12	15,6
Langeland	3	103,8	9	16,7
Bogense	26	75,4	59	11,9
Ærø	7	86,9	65	11,5
Haderslev	19	78,4	22	14,8
Sønderborg	39	71,5	28	13,9
Tønder	24	75,8	41	13,1
Aabenraa	37	72,3	36	13,5

Esbjerg	31	72,9	14	15,3
Fanø	38	72,1	84	9,4
Billund	55	64,7	78	10,1
Varde	68	61,9	75	10,5
Vejen	54	65,3	74	10,6
Fredericia	36	72,4	11	15,8
Hedensted	85	51,9	91	8,4
Horsens	48	66,5	27	14,4
Kolding	62	63,0	39	13,2
Vejle	64	62,2	45	12,7
Herning	72	58,8	68	11,4
Holstebro	69	61,9	55	12,2
Ikast-Brande	50	66,1	57	12,1
Lemvig	63	62,2	76	10,4
Ringkøbing-Skjern	81	56,0	83	9,4
Struer	59	64,3	63	11,6
Syddjurs	44	68,7	73	10,7
Norddjurs	10	82,4	18	15,0
Favrskov	86	51,9	90	8,8
Odder	77	56,7	82	9,5
Randers	20	77,4	21	14,9
Samsø	2	112,4	34	13,5
Silkeborg	56	64,7	64	11,6
Skanderborg	87	50,7	87	9,0
Århus	43	69,7	7	18,8
Morsø	15	79,1	51	12,4
Skive	49	66,3	62	11,8
Thisted	52	65,7	71	10,7
Viborg	65	62,2	67	11,5
Brønderslev-Dronninglund	22	76,3	38	13,3
Frederikshavn	6	87,3	26	14,4
Hjørring	25	75,6	33	13,5
Mariagerfjord	32	72,9	46	12,7

Læsø	1	149,8	48	12,6
Rebild	53	65,4	79	9,9
Jammerbugt	28	73,6	70	11,1
Aalborg	40	71,3	10	15,8
Vesthimmerland	30	73,0	54	12,2
Alle kommuner	-	68,0		14,0

Anm.: Forventet antal dage på ydelsen henviser til det antal dage, som en borger i alderen 18-59-årige i gennemsnit skulle forventes at modtage offentlige ydelser under hensyntagen til den enkelte kommunes rammevilkår. Alle forsørgelsesydelse omfatter førtidspension, kontanthjælp, sygedagpenge og arbejdsledighedsdagpenge.

Kilde: Socialforskningsinstituttet og AKF (2006).

Større byer har ugunstige vilkår for kontanthjælp

For kategorien 'alle forsørgelsesydelse inkl. førtidspension' er en stor del af de kommuner, der har særligt ugunstige rammevilkår, udkantskommuner (herunder ø-kommuner). For kategorien "Kontanthjælpsydelser" er det i højere grad Storkøbenhavn, samt store provinskommuner (herunder Odense, Aalborg, Århus og Esbjerg), der har ugunstige rammevilkår.

IKKE-VESTLIGE INDVANDRERE

& ARBEJDSMARKEDET

Litteraturliste

Litteraturliste

Arbejdsmarkedsstyrelsen (2006), *Kommuner med samme rammevilkår*, København.

Arbejdsmarkedsstyrelsen (2008), *Rekruttering på det danske arbejdsmarked 1. halvår 2008*, København.

Center for Folkesundhed (2008), *Etniske minoriteters sundhed*

Danmarks Statistik, *Varedeklaration/86751*

Dansk Arbejdsgiverforening (2006), *Arbejdsmarkedsrapport 2006*, København.

Dansk Arbejdsgiverforening (2007), *Arbejdsmarkedsrapport 2007*, København.

Det Økonomiske Råd (2007), *Dansk Økonomi, efterår 2007*, København.

Egelund, Niels (2007), *PISA 2006 – Danske unge i en international sammenligning*, København

Egelund, Niels og Tranæs, Torben (2007), *PISA Etnisk 2005 - Kompetencer hos danske og etniske elever i 9. klasse i Danmark 2005*, Syddansk Universitetsforlag.

mhtconsult (2008), *Varig integration via virksomheder – en procesevaluering af VIP2 Virksomhedsrettet Integration*.

New Insight (2008), *Nydanskernes tilknytning til arbejdsmarkedet i Østdanmark*, marts 2008.

OECD (2007), *PISA 2006 Science competencies for tomorrow's world*.

Rambøll Management (2008), *Evaluering af NY CHANCE TIL ALLE, Midtvejsevaluering*.

Rockwool Fondens Forskningsenhed (2007), *Nyt fra Rockwool Fondens Forskningsenhed*, maj 2007.

Socialforskningsinstituttet (2002), *Kontanthjælpsmodtagere og arbejdsmarkedet – Casestudie fra Vestegnen*, København.

Socialforskningsinstituttet (2006), *Integration på arbejdsmarkedet af ikke-vestlige indvandrere og efterkommere*, 14:2006 arbejdspapir, København.

Socialforskningsinstituttet og AKF (2006), SFI: 06:15, *De nye kommuners rammevilkår*, København.

Tænketanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark (2006), *Udvikling i udlændinges integration i det danske samfund*, København.